

**Lasten ja perheiden arki ja hyvinvointi
koronapandemian aikana vanhempien kuvaamana**
Sofia Loisti

Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Monografiamuotoinen
Kevätlukukausi 2023
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Loisti, Sofia. 2023. Lasten ja perheiden arki ja hyvinvointi koronapandemian aikana vanhempien kuvaamana. Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 52 sivua.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää koronapandemian vaikutuksia perheiden ja alle 8-vuotiaiden lasten arkeen ja hyvinvointiin vanhempien kertomana. Lapsuudentutkimus ja hyvinvointi ovat tutkimuksen lähtökohtia.

Tutkimukseen osallistui 32 vanhempaa, joita haastateltiin etäyhteyksin vuosina 2020–2021. Haastattelut saatiin tätä tutkimusta varten jo toteutetusta CHILDCARE-hankkeesta valmiiksi litteroituna. Aineisto analysoitiin laadullista sisällönanalyysiä käyttäen ja tuoden siihen narratiivisen analyysitavan piirteitä.

Tulokset osoittivat, että koronapandemia on vaikuttanut lasten sosiaalisiin suhteisiin, harrastuksiin ja vapaa-ajan viettoon sekä hyvinvointiin ja jaksamiseen. Perheiden osalta koronapandemia vaikutti työn ja vapaa-ajan yhdistämiseen, perhesuhteisiin, varhaiskasvatuksen tarjoamaan tukeen ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon lasten- ja kodinhoidossa.

Kaikki edellä mainitut kategoriat vaikuttivat perheiden ja lasten hyvinvointiin osin negatiivisesti. Siitä huolimatta tämän tutkimuksen osallistujat selvisivät koronapandemiasta pääsääntöisesti hyvin. Lasten kerrottiin sopeutuneen tilanteeseen nähden hyvin ja olleen ymmärtäväisiä rajoituksia kohtaan. Eniten ongelmia ja stressiä vanhemmille aiheutti oman työn ja perheen yhteensovittaminen maaliskuussa 2020. Positiivisia vaikutuksia olivat yhteisen ajan lisääntyminen ja lähentyminen perheenjäsenten kanssa. Tutkimustulokset antoivat viitteitä siitä, että vanhempien suhtautumisella koronapandemiaan ja stressitasolla on mahdollisesti yhteys lapsen kokemukseen. Tulevaisuudessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota lasten kokemuksiin ja tutkia koronapandemian vaikutuksia perheisiin pidemmällä aikavälillä.

Asiasanat: perhe, arki, hyvinvointi, koronapandemia, lapsuudentutkimus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	
SISÄLTÖ	
1 JOHDANTO	1
2 LAPSUUDENTUTKIMUS JA LASTEN ARKI JA HYVINVOINTI 4	4
2.1 Lapsuudentutkimus	4
2.2 Lasten arki ja hyvinvointi perheissä	7
3 KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET LASTEN JA PERHEIDEN ARKEEN JA HYVINVOINTIIN	10
3.1 Varhaiskasvatus ja palvelut.....	11
3.2 Perheen ja työn yhteensovittaminen.....	13
3.3 Perhesuhteiden muutokset.....	15
3.4 Kotitöiden ja lastenhoidon jakautuminen sukupuolten välille.....	17
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
5.1 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimuksen osallistujat	21
5.2 Aineiston analyysi	23
5.3 Eettiset ratkaisut ja sensitiivisyys	25
6 TULOKSET	26
6.1 Lasten arki ja hyvinvointi koronapandemian aikana vanhempien kertomana	27
6.1.1 Lasten sosiaaliset suhteet	27
6.1.2 Lasten harrastukset ja vapaa-aika.....	29
6.1.3 Lasten hyvinvointi ja jaksaminen	29
6.2 Koronapandemian vaikutukset perheiden arkeen ja hyvinvointiin	32
6.2.1 Perhe-elämän ja työnteon yhdistäminen	33
6.2.2 Muutokset perhesuhteissa	36
6.2.3 Varhaiskasvatuksen tuki	39
6.2.4 Sukupuolten välinen tasa-arvo lasten- ja kodinhoidossa.....	41
7 POHDINTA	44
7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	44
7.2 Jatkotutkimusaiheet.....	47
7.3 Tutkimuksen arviointi.....	50
LÄHTEET	53

1 JOHDANTO

Koronavirus alkoi levitä maailmalla joulukuussa 2019 ja pian vuoden 2020 alussa Suomessa todettiin ensimmäiset tartunnat. Maaliskuussa 2020 Suomeen määrättiin poikkeustila, jonka seurauksena rajat menivät kiinni ja maan sisällä elettiin enemmän eristyksissä kuin aikaisemmin. (Eduskunta, 2020.) Viruksesta ei tiedetty vielä paljoa, mutta uhkakuvat olivat vakavat (Hurskainen & Rahko, 2022). Tähän päivään mennessä tartunta-aaltoja on ollut monia ja rajoitukset ovat vaihdelleet (Hurskainen & Rahko, 2022). Eduskunnan asettama valmiuslaki (1552/2011) ja kevään 2020 poikkeustila jatkuivat kesäkuuhun asti. Sinä aikana koulussa ei saanut käydä normaalisti ja päiväkodissa olemista suositeltiin vältettävän (Iivonen, 2020). Tämä kapeutti lasten elinpiiriä suuresti, sillä kavereiden tapaaminen ei ollut samalla tavalla mahdollista. (Iivonen, 2020; Valkendorff, 2022, s. 81). Kodeista tuli sitä kautta entistä merkityksellisempiä paikkoja (Kekkonen, 2021).

Vaikka korona ei ole lapsille välitön terveysuhka, sillä on ollut suurempia vaikutuksia heidän muuhun elämäänsä (Valtioneuvosto, 2021:2). Suomeen määrätyn poikkeustilan takia lapsia suositeltiin hoidettavan kotona, vaikka varhaiskasvatuksen toimintayksiköt pidettiin toiminnassa (Valtioneuvosto, 2021:2). Varhaiskasvatuksen keskeyttäminen ja rajaaminen huononsivat lasten oikeuksia. Joillakin alueilla lapset pääsivät osallistumaan varhaiskasvatukseen enemmän kuin toisilla, joten alueellista vaihtelua asian suhteen syntyi. (Valtioneuvosto, 2021:2). Tämänkaltaisilla stressiä aiheuttavilla tapahtumilla voi olla negatiivinen vaikutus lasten hyvinvointiin. Lisäksi tiedetään, että jatkuva epävarmuus vaikuttaa lapseen (Bridley & Jordan, 2012). Sosiaalisten suhteiden on todettu monesti suojaavan stressin vaikutuksilta (esim. Hostinar & Gunnar, 2015; Schradle & Dougher, 1985). Kotona oleminen kuitenkin rajoitti lasten sosiaalisia suhteita, sillä eduskunnan määräämät liikkumisrajoitukset (1552/2011) koskivat

myös heitä. Lasten sosiaalinen elämä rajoittui hetkeksi aikaa perheeseen tai vanhemmista riippuen lähinaapurustoon.

Koronapandemia on vaikuttanut paitsi lasten elämään myös perheiden arkeen monin tavoin. Esimerkiksi monet vanhemmat jäivät etätöihin kotiin. Otalan ja Ahosen (2003, s. 16) mukaan sujuva työnteko vaatii sopivat olosuhteet ja tukevan työyhteisön. Toppinen-Tanner ja kumppanit (2018) lisäävät, että olosuhteet pitävät sisällään sopivan kuormituksen. Täten työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen voi olla vaikeaa lapsiperheissä, vaikka se olisikin tärkeää työstä palautumisen kannalta. Heidän mukaansa erityisen vaikeaksi yhteensovittamisen tekee työn joustamattomuus ja sosiaalisten verkostojen vähyys. (Toppinen-Tanner ym., 2018.) Nämä etätöiden haasteet ovat korostuneet pandemian aikana, sillä siirtyminen etätöihin tapahtui nopealla aikataululla ja vaati joustavuutta työntekijän ja työnantajan puolelta (Tanskanen ym., 2021). Koronan aiheuttamat poikkeusolot ovat rajoittaneet monen perheen tärkeintä tukiverkkoa eli isovanhempien apua (Baron ym., 2020). Kaikki eivät kuitenkaan ole kokeneet korona-aikaa pelkästään negatiivisena asiana. Etätöjärjestelyt ovat tuoneet osalle perheistä positiivisia asioita, kuten lisää aikaa perheen kesken ja kiireen vähenemistä (Valtioneuvosto, 2021:2).

Ihmisten mielenterveys on heikentynyt Suomessa korona-aikana ja päihdeongelmat ovat lisääntyneet. Samalla terveydenhuollon palveluita on supistettu, vaikka avun tarvitsijoita olisi ollut aikaisempaa enemmän. (Hakulinen ym., 2020.) Perheet ja lapset eivät ole tässä poikkeus ja heidän elämänsä on rasittanut erityisesti suositus jäädä varhaiskasvatuksesta kotiin (Valtioneuvosto 2021:2). Valtioneuvoston (2021:2) selvityksen mukaan joissakin paikoissa yhteydenpito ei ole ollut riittävää perheiden tukemiseksi. Selvityksen mukaan osa lapsista jäi kokonaan tavoittamattomiin, kun yhteyttä perheeseen ei saatu poikkeusolojen aikana (Valtioneuvosto, 2021:2). Alasuutarin ja kumppanien (2020) yhdessä toteuttaman tutkimuksen mukaan yhteydenpito päivähoidosta koettiin hyödylliseksi. Erityisesti uupumusoireilta suojasivat ruoka-apu ja apu lasten päiväjärjestyksen suunnitteluun (Alasuutari ym., 2020).

Koronapandemian vaikutukset aikuisiin kävivät ilmi varsin nopeasti, mutta lopulliset vaikutukset lapsiin ja nuoriin voivat näkyä vasta vuosien tai vuosikymmenten viiveellä (Hallamaa, 2020, s. 17). Loades ja kumppanit (2020) tutkivat yksinäisyyden olevan yhteydessä mielenterveysongelmiin vasta yhdeksän vuotta myöhemmin. On siis mahdollista, että pandemian vaikutukset eivät vielä ole näkyvissä. Prime ja kumppanit (2020) totesivat pandemian seurausten olevan pitkäaikaisia, sillä riskien vaikutukset ulottuvat syvälle rakenteisiin ja järjestelmään. Ongelmat kasaantuvat jo valmiiksi heikommassa asemassa olevien päälle ja vaarana on siten eriarvoistumisen lisääntyminen (Hallamaa, 2020, s 17; Kestilä ym., 2020).

Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on tarkastella, miten koronapandemia on vaikuttanut lasten ja perheiden arkeen ja hyvinvointiin. Aineisto on peräisin vuosina 2015–2021 toteutetusta CHILDCARE-hankkeesta (Eerola ym., 2022, s. 12). Tämän tutkimuksen 32 haastattelua suoritettiin talvella 2020–2021. Vastaajina olivat lasten vanhemmat joko yksin tai yhdessä puolison kanssa. (Eerola ym., 2022, s. 12.) Haastatteluissa kartoitettiin kokemuksia koronapandemian alusta, perheen nykyistä tilannetta, lastenhoidon järjestelyjä, perheen ja työn yhteensovittamista, vanhempien työnjakoa kotona ja tulevaisuuden näkymiä (Eerola ym., 2022, s. 12).

Tutkimuksen lähtökohtana toimii lapsuudentutkimus, joka on Alasen (2009, s. 21) mukaan syntynyt tutkimaan lasta sen jokapäiväisissä ympäristöissä omana toimijanaan. Yhteiskunnan päätökset ja toimet vaikuttavat myös lapsiin (Alanen, 2009, s. 10). Vaikka haastatteluaineistoni koostuukin vanhemmista, haluan mahdollisimman paljon tuoda perheiden arjen ja hyvinvoinnin lisäksi esiin lasten arkea ja hyvinvointia sekä heidän kokemuksiaan. Teoriataustassa kerron koronapandemian vaikutuksista perheiden arkeen neljän teeman mukaisesti, jotka muodostuivat aikaisempien tutkimusten perusteella. Teemat ovat varhaiskasvatus ja palvelut, perheen ja työn yhteensovittaminen, perhesuhteiden muutokset ja kotitöiden ja lastenhoidon jakautuminen.

2 LAPSUUDENTUTKIMUS JA LASTEN ARKI JA HYVINVOINTI

2.1 Lapsuudentutkimus

Lapsuudentutkimus on syntynyt kiinnostuksesta lasten kokemaa arkea kohtaan. Vuonna 1895 James Sully julkaisi Darwinin innoittamana kirjan, joka sisälsi tutkimuksia lapsuudesta (*engl. Studies of Childhood*). Darwin vuonna 1877 ja Sully vuonna 1895 olivat ensimmäisiä, jotka julkaisivat tutkimuksia lapsuudesta ja se loi pohjan lapsuudentutkimukselle. (Woodhead, 2015, s. 19.) Lapsuus määriteltiin käsitteeksi vasta 1900-luvun lopulla (Gittins, 1998). Alasen (2009) mukaan lapsuudentutkimus alkoi kehittyä 1980-luvulla, sillä teollistumisen ja kehittymisen myötä lapsuudesta oli tullut sosiaalinen ongelma. Hän jatkaa, että lasten ja aikuisten välinen kulttuuri oli muokkaantunut viimeistään 1970-luvulla sellaiseksi, että totuttu lasten ja aikuisten välinen sukupolvimalli ei enää toiminut. (s. 11-12.) Nykyään lapsuudentutkimus on monitieteinen tutkimusalue, jonka lähtökohtana on tutkia lapsia heidän jokapäiväisissä elämänpiireissään ja tuoda esille lasten itse saavuttamia mahdollisuuksia ja kokemuksia (Woodhead, 2015, s. 21; Kehily, 2015, s. 1). Lapset kehittyvät sosiaalisten ja kulttuuristen prosessien kautta eli he oppivat ajattelemaan ja käyttäytymään kulttuurin määräämällä tavalla (Woodhead, 2015, s. 21). Alanen (2009, s. 9) määrittelee lapsuudentutkimuksen ”monitieteiseksi yhteiskunta- ja kulttuurintutkimuksen alueeksi, jonka keskeinen tieteenaloja ja tutkijoita yhdistävä pyrkimys on lasten ymmärtäminen yhteiskunnan ja yhteisöjensä jäseninä ja toimijoina”.

Perinteisesti lapsuudentutkimusta ovat hallinneet eri tieteenalojen näkemykset lapsuudesta ja lapsen kehityksestä (Lehtinen, 2000, s.14). Lapsuudentutkimuksen lähestymistapoja on kuitenkin erilaisia; voidaan tarkastella joko yksilöiden ja yhteisön eroja tai paikallisen tason ja politiikan välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä (Aalto ym., 2011). Isoin ero on psykologian ja

sosiologian näkemysten välillä. Psykologia on keskittynyt yksilöihin, kun taas sosiologia on kiinnostunut lapsista osana sosiaalista joukkoa. (Kehily, 2015, s. 6.)

Nyky näkökulman mukaan lapsuudentutkimuksen keskiössä on lapsi toimijana ja toisten toiminnan kohteena. Tämä näkemys eroaa perinteisemmästä näkökulmasta, jonka ideana on, että lapsi sisäistää yhteiskunnan normit. (Alanen, 2009, s. 11.) Lehtisen (2000, s. 20) mukaan lapsen näkeminen toimijana korostaa sitä, ettei lapsuus ole vain passiivista vastaanottamista aikuisilta. Hänen mukaansa aikuisilla on kuitenkin enemmän valtaa sanella sääntöjä (Lehtinen, 2000, s. 50). Tutkimuksessaan hän huomasi, että lapset vahvistivat omaa toimijuuttaan rikkomalla sääntöjä ja kapinoimalla aikuisia vastaan (Lehtinen, 2000). Lapset haluavat olla itsenäisiä, subjektiivisia toimijoita. Kallisen ja muiden (2021) tutkimuksen tuloksissa yhtenä osa-alueena oli tietämisen ja päätöksenteon mahdollisuus, jossa lapset kertoivat itsevarmuudesta, päättäväisyydestä ja uskosta omaan mahdollisuuteensa tehdä päätöksiä. Tutkimuksessa lapset pitivät omaa päätöksentekoaan tärkeänä, mutta sitä mahdollisuutta käytettiin vain vähän, erityisesti päiväkodissa ja koulussa (Kallinen ym., 2021). Joidenkin kohdalla päätöksentekomahdollisuus toteutui kotona, mutta toiset eivät saaneet päättää kotona mistään asioista (Kallinen ym., 2021).

Lapsiin ja heidän elämäänsä vaikuttavat yhteiskunnalliset käytänteet ja keskustelu. Julkinen keskustelu painottuu siihen, millainen on ”hyvä” lapsuus ja mitä epäkohtia lapsuuteen liittyy. (Alanen, 2009, s. 15; Tähtinen ym., 2009.) Lapsuudentutkimuksen näkökulmasta suuri osa lapsuudesta vietetään instituutioissa: ensin päiväkodissa ja myöhemmin koulussa (Alanen, 2009). Alanen (2009, s. 20) toteaa, että täten pienen lapsen elämä rajautuu lähinnä perheen ja päiväkodin välille. Hänen mukaansa päiväkotit instituutiona on kuitenkin tärkeä lapsille, sillä ikätovereiden keskinäinen vuorovaikutus on erilaista kuin vuorovaikutus vanhempien tai muiden aikuisten kanssa (Alanen, 2009, s. 20). Lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa he voivat tuoda esille toimijuuttaan, sillä lasten keskinäisissä suhteissa on varaa neuvottelulle (Alanen, 2009, s. 20).

Lapsilla siis on vähemmän valtaa ja aikuiset ohjaavat usein lapsen elämää. Lapsuudentutkimuksen kentällä lapsi halutaan kuitenkin nähdä mahdollisimman tasa-arvoisena toimijana ja osallisena aikuiseen nähden (Välivaara, 2008, s. 78-79). Aallon ja muiden (2011, s. 6) mukaan lapsella on kuitenkin oikeus myös suojeluun, joka tekee heistä aikuisiin nähden epätasa-arvoisia. He jatkavat, että suojelun käsite on ajallisesti muuttuva, sillä siihen vaikuttaa se, nähdäänkö lapsi aktiivisena tekijänä vai passiivisena vastaanottajana tarkasteltavassa ajassa ja yhteiskunnassa (Aalto ym., 2011, s. 6). Nykyisin lapsi nähdään suojausta vaativana pienenä ihmisenä, joka päiväkodin ja koulun avulla siirtyy kohti aikuisuutta sekä oikeuksia ja vastuita (Alanen, 2009, s. 14). Helavirta (2011, s. 33) lisää, että vaikka lapset itse rakentavat omaa arkeaan, siihen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset tapahtumat ja rakenteet. Hän jatkaa, että kansalaisuuteen ja arkielämään liittyvä tieto rakentuu lapsia koskevista asioista ja siitä päätetään esimerkiksi lapsiparlamenteissa (Helavirta, 2011, s. 33). Aallon ja muiden (2011, s. 6) mukaan suojelu on myös kiistelty käsite. Se pakottaa tarkastelemaan vapautta ja vastuuta, sillä suojelun nimissä esimerkiksi rajoitetaan lapsen päätöksentekoa (Aalto ym., 2011, s. 6). Tämä taas on ristiriidassa sen kanssa, että lapsi olisi tasa-arvoinen aikuisen kanssa (Välivaara, 2008, s. 78-79).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan perheiden ja lasten arkea koronapandemian keskellä ja osaksi myös sitä, miten yhteiskunta on rajannut perheiden ja lasten päätöksenteko-oikeutta ja osallisuutta. Koronapandemian aiheuttamat rajoitukset ovat vaikuttaneet myös lapsiin, sillä lapset ovat yksi tärkeä osa perhettä ja vaikuttavat perhesuhteisiin. Lapsuudentutkimus ja lasten toimijuus ovat oikeutetusti viime vuosina saaneet merkittävämpää roolia yhteiskunnassa, sillä myös lasten kokemuksista koronapandemian osalta ollaan kiinnostuneita ja moni on huolissaan vaikutusten näkymisestä vuosien päässä. Tämä tutkimus vahvistaa lasten asemaa toimijoina, sillä heidän kokemuksiaan kartoittamalla tuetaan heidän osallisuuttaan.

2.2 Lasten arki ja hyvinvointi perheissä

Lasten asema vaihtelee maanosittain ja eri puolilla maailmaa lapset elävät hyvin erilaista arkea ja heidän hyvinvointinsa rakentuu eri asioista. Eroja löytyy esimerkiksi terveydestä, ravitsemuksesta, mahdollisuuksista käydä koulua ja ylipäätään tulla kuulluksi. (Aalto ym., 2011.) Suomen peruslainsäädännön (731/1999) mukaan lapsella on oikeus perusoikeuksiin, esimerkiksi yhdenvertaisuuteen, koskemattomuuteen, liikkumisvapauteen ja sananvapauteen. Perustuslain lisäksi lasten oikeuksia säätelevät kansainväliset ihmisoikeussopimukset, esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59-60/1991) (Nieminen, 2021, s. 29). Suomessa kaikilla 7-18-vuotiailla lapsilla on oppivelvollisuus (1214/2020), neuvolapalvelut, jotka ovat keskeinen osa ehkäisevää kansanterveystyötä (Hakulinen-Viitanen ym., 2005, s. 21), ja maksuton kouluruokailu, joka on tarjottu kaikille vuodesta 1983 lähtien (Lintukangas ym., 2007, s. 155). Lapsuudentutkimuksen yleistymisen myötä lasten arjen hyvinvointiin on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota, mutta tästä huolimatta arjen hyvinvointia koskevaa tietoa on ollut vähänlaisesti saatavilla (Kallinen ym., 2021). Suomessa keskustelu painottuu enemmän siihen, että lapset tulevat kuulluksi liian harvoin, vaikka kuulemisvelvoite on kirjattu muun muassa Nuorisolakiin (1285/2016), Lastensuojelulakiin (517/2007), Perusopetuslakiin (628/1998) ja Kuntalakiin (410/2015). Lehtinen (2000, s. 18) määrittelee arjen koostuvan sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutusta luovasta toiminnasta. Hän pitää tärkeänä, että lapset itse rakentavat omaa asemaansa ja ovat vuorovaikutuksessa toistensa ja aikuisten kanssa (Lehtinen, 2000, s. 18).

Amerijckx'n ja Humbletin (2014) toteuttama kirjallisuuskatsaus osoitti, että lasten kokemukset hyvinvoinnista riippuvat ajasta, paikasta ja suhteista. He tutkivat vuosina 1991-2010 julkaistuja teoksia ja artikkeleita (Amerijckx & Humblet, 2014). Kallisen ja kumppanien (2021) mukaan aikaisemmat tutkimukset osoittavat lasten arjen hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden olevan monitasoisia. Ne tuovat esiin arjen ympäristöjen merkityksen ja toimijuuden huomioimisen tärkeyden (Kallinen ym., 2021). Minkkisen (2015) väitöskirjan mukaan lasten hyvinvoinnin näkökulmasta perhe, koti, asuinympäristö,

päiväkoti ja koulu ovat merkityksellisiä ja konteksteina liittyvät toisiinsa. Lasten hyvinvoiva arki koostuu kodin ja koulun turvallisesta ilmapiiristä, kaverisuhteista ja mielekkäistä vapaa-ajan toiminnoista (Minkkinen, 2015). Kallinen ja kumppanit (2021) tarkastelivat lasten arjen hyvinvoinnin rakentumista lasten kertomana. Tutkimuksessa todettiin, että perhe oli iso osa lasten arkea (Kallinen ym., 2021). Turvallisuuden tunne syntyi, kun perhe oli kotona ja kotona ei riideltä (Kallinen ym., 2021). Tuloksista kävi ilmi, että lapset kaipasivat myös omaa tilaa, jossa he pystyivät määrittämään omat rajansa (Kallinen ym., 2021). Lapsille oli tärkeää, että heillä oli arjessaan aikuisia, joille kertoa asioitaan, esimerkiksi huoliaan (Kallinen ym., 2021). Tärkeinä aikuisina lapset mainitsivat päiväkodin työntekijät, vanhemmat ja isovanhemmat (Kallinen ym., 2021). Kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen oli tutkimuksen mukaan iso osa lasten hyvinvointia (Kallinen ym., 2021).

Kuukan ja kumppanien (2022) tutkimuksessa tarkasteltiin lasten arkea ja kysyttiin lapsilta itseltään, mitkä asiat näyttäytyivät heille tärkeinä. Myös heidän tutkimuksessaan lähipiirin merkitys korostui ja se tuli esille lasten kanssa käydyissä keskusteluissa. Lisäksi tutkimustuloksissa kävi ilmi, että yhteinen aika vanhempien kanssa oli tärkeää lapsille. (Kuukka ym., 2022.) Puroila ja kumppanit (2012) saivat samankaltaisia tuloksia tutkiessaan lasten hyvinvointia suomalaisissa päiväkodeissa. Tuloksista kävi ilmi, että tärkeimpiä hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä olivat ympäristö, joka tarjoaa inspiraatiota ja toiminnallisuutta, aikuiset, jotka vastaavat ja reagoivat ja kaverit, jotka ovat merkityksellisiä aktiviteettien kannalta (Puroila ym., 2012). Negatiivisesti hyvinvointiin vaikuttivat jäykät institutionaaliset rakenteet, lasten ja aikuisten välinen etäisyys, poisjääminen vertaissuhteista ja kokemus siitä, ettei tule kunnioitetuksi (Puroila ym., 2012). Myös Thomas ja muut (2016) saivat Australiassa toteutetussa tutkimuksessa vahvistusta siihen, että päiväkotit ja sen tarjoamat vertaissuhteet ovat merkityksellisiä lapselle. Hyvinvointia tuki se, että lapsi koki arvostusta opettajien ja vertaisten keskuudessa (Thomas ym., 2016). Myös monet muut tutkimukset tunnustavat sosiaalisten suhteiden tärkeyden lasten hyvinvoinnille (esim. Duckett ym., 2008; Soutter, 2011).

Perhe on tärkeä osa lasten arkea ja perheen hyvinvointi vaikuttaa myös lapsiin (Kallinen ym., 2021, s. 5). Jo varhaisessa vaiheessa tapahtuvat stressitekijät tai muut negatiiviset kokemukset voivat vaikuttaa lapsiin vielä pitkänkin ajan päästä (Loades ym., 2020). Näiden huomioiden takia tämä tutkimus on perusteltu. Lisäksi koronapandemian myötä lasten hyvinvoinnista on oltu huolissaan ja on tärkeää kartoittaa ja miten koronapandemia on vaikuttanut lasten arkeen, ja mitkä ovat olleet tarkalleen siihen vaikuttavat tekijät.

3 KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET LASTEN JA PERHEIDEN ARKEEN JA HYVINVOINTIIN

Koronapandemialla on ollut huomattavia vaikutuksia lasten ja perheiden elämään. Valtioneuvoston (2021:2) mukaan se on ”suurin akuutti globaali kriisi toisen maailmansodan jälkeen”. Vaikutus ulottuu kaikkiin, mutta kesto ja laajuus vaihtelevat perheestä ja yksilöstä toiseen (Valtioneuvosto, 2012:2, s.15). Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) (2021) esityksen mukaan lasten vakavat tautitapaukset ovat harvinaisia. Vaikka korona ei ole lapsille välitön terveysuhka, sillä on suuremmat vaikutukset heidän muuhun elämäänsä (STM, 2012, s. 1).

Pajun (2020) tutkimuksen mukaan suurin osa perheistä kertoi pandemian vaikuttaneen isosti heidän elämäänsä ja muuttaneen arkea. Se, mitä pidettiin muuttuneena arkena, oli yksilöllinen tulkinta (Paju, 2020). Pajun (2020) tutkimuksessa oli enemmän perheitä, joihin korona oli vaikuttanut negatiivisesti. Niille perheille, jotka olivat vaikeassa tilanteessa jo ennen kriisiä, muuttunut arki oli entistä vaikeampi (Paju, 2020). Suurin osa tutkimukseen osallistuneista kärsi enemmän viruksen välttelystä kuin viruksesta itsestään (Paju, 2020). Rajoitustoimet kavensivat tutkittavien sosiaalista piiriä, vaikeuttivat avunsaantia ja lastenhoito kotona lisäsi ruokakustannuksia (Paju, 2020). Myös Hakulisen ja kumppanien tekemä selvitys yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) (2020) kanssa osoitti, että useimmille perheille korona-aika on ollut haastavaa. Selvityksen mukaan eniten haasteita aiheutti lastenhoidon, omien töiden ja kodinhoitamisen yhdistäminen ja tämä näkyi sosiaalihuollon palveluissa kasvaneena asiakasmääränä (Hakulinen ym., 2020). Tulosten mukaan etätyö ja lasten hoitaminen kotona kuormittivat vanhempia ja aiheuttivat muun muassa uupumista, parisuhdeongelmia ja päihteiden riskikäyttöä (Hakulinen ym., 2020). Myös havaintoja lapsiin kohdistuvasta

väkivallasta ja laiminlyönneistä tehtiin enemmän korona-aikana. Se nosti esiin pelon pahoinvoinnin lisääntymisestä. (Hakulinen ym., 2020.)

Aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen perustuen olen nostanut esille oman työni kannalta relevantteja, korona-aikana perheisiin ja lapsiin vaikuttaneita osa-alueita, jotka esittelen seuraavaksi. Monet näistä osa-alueista painottuvat enemmän perheiden arkeen lasten arjen sijaan, sillä lasten arki on hyvin vahvasti sidoksissa perheeseen. Lisäksi monet tutkimukset tässä tutkimuksessa esitettyjen lisäksi keskittyvät perheiden hyvinvointiin nimenomaan vanhempien näkökulmasta (esim. Garbe ym., 2020; Wong ym., 2020; Gassman-Pines, Ananat & Fitz-Henley, 2020; Möhring ym., 2021), vaikka lasten näkemykset muuttuneesta arjesta ja vaikutuksista hyvinvointiin olisivat yhtä arvokasta tietoa.

3.1 Varhaiskasvatus ja palvelut

Valtioneuvoston (2021:2) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää pienten lasten hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Lisäksi se on tärkeä päivittäinen kasvuympäristö (Valtioneuvosto 2021:2). Se parantaa lasten elämänlaatua, tarjoaa vertaissuhteita, luo tasavertaisia koulutusmahdollisuuksia ja kasvattaa inhimillistä pääomaa (Karila, 2016, s. 11). Varhaiskasvatuksen keskeyttäminen ja rajaaminen ovat huonontaneet lasten oikeuksia näiden asioiden kokemiseen (Valtioneuvosto, 2021:2). Joillakin alueilla lapset ovat päässeet osallistumaan varhaiskasvatukseen enemmän kuin toisilla, joten alueellista vaihtelua on asian suhteen syntynyt (Valtioneuvosto, 2021:2).

Koronapandemian rajoitukset ovat vaarantaneet varhaiskasvatusten tehtävien toteutumista, sillä moni lapsista vietti osan keväästä 2020 kotona (Sulkanen ym., 2021). Sulkasen ja kumppanien (2021) toteuttaman tutkimuksen mukaan enemmistö viisivuotiaista osallistui varhaiskasvatukseen tammikuussa 2020 eli ennen koronapandemiaa. Keväällä 2020 poikkeusolojen aikana enemmistö lapsista jäi tilapäisesti tauolle varhaiskasvatuksesta. Vain kolmanneksella ei tapahtunut hoitojärjestelyissä muutoksia. (Sulkanen ym.,

2021.) Närvin ja Lammi-Taskulan (2021) tutkimuksen mukaan pienten lasten äitien ja isien osuus työssäkäyvistä laski koronapandemian alettua vähän. Yksi syy kotiin jäämiselle oli lasten hoitaminen (Närvi & Lammi-Taskula, 2021). Jyväskylän yliopiston toteuttama Vanhemmuuden Voimavara- ja Kuormitustekijät -tutkimus (VoiKu) yhteistyössä Alasuutarin ja kumppanien (2020) kanssa selvitti kyselytutkimuksella, että mitä useammalla tavalla varhaiskasvatuksesta oltiin yhteydessä perheisiin ja mitä hyödyllisemmäksi vanhemmat tämän kokivat, sitä vähemmän vanhemmilla oli uupumusoireita. Yhteydenpitoon kuului neuvoja, ohjeita ja ideoita lapsen päivittäiseen toimintaan. (Alasuutari ym, 2020.) Yhteydenpidon lisäksi uupumusoireilta suojasivat erityisesti ruoka-apu ja apu lasten päiväjärjestyksen suunnitteluun (Alasuutari ym, 2020). Yhteydenpidossa on kuitenkin ollut pandemian aikana alueellisia eroja (Alasuutari ym., 2020).

Hakulisen ja muiden (2020) mukaan epätasa-arvoisuutta on aiheuttanut myös palvelujen supistaminen. Esimerkiksi lastensuojelun ja neuvolan tarve kasvoi pandemian myötä (Hakulinen ym., 2020). Palvelujen supistumisen seurauksena väestö joutui eriarvoiseen asemaan (Hakulinen ym., 2020). Heidän mukaansa tuen tarve kasvoi, sillä ehkäisevät peruspalvelut eivät olleet enää kaikkien saatavilla (Hakulinen ym., 2020). Siitä syntyi hoitovajetta, joka johtaa ongelmien kasaantumiseen (Hakulinen ym., 2020). Valtioneuvoston (2021:2) selvityksen mukaan terveydenhoitajista noin joka kuudes sanoi, että keväällä 2020 jäi toteuttamatta yli 60 prosenttia laajoista terveystarkastuksista. Koronakriisin takia monet perheet olisivat tarvinneet tukea hankalaan tilanteeseen, mutta jäivät nyt ilman sitä (Valtioneuvosto 2021:2). Terveysalan ammattilaisten huoli perheiden hyvinvoinnista kasvoi verrattuna syksyyn 2019 (Valtioneuvosto 2021:2).

Iivosen (2020) mukaan päivähoidosta poisjäämisen myötä joidenkin lasten vertaissuhteet kärsivät. Iivonen (2020) sekä Korkiamäki (2018) täydentävät, että vertaissuhteet ovat lapsille iso osa henkistä kehitystä ja niiden tehtävänä on tarjota tilaisuus jakaa omia kokemuksia ja kehittää itseään eli olla eräänlaisia terapeuttisia hetkiä. Korkiamäen (2018) mukaan ryhmään kuuluminen on

ihmisen perustarve. Hän jatkaa, että vanhempien ohella ystävät ovat merkittävien lasten sosiaalisen tuen lähde (Korkiamäki, 2018). Sosiaalinen tuki ilmenee esimerkiksi lohduttamisena (Korkiamäki, 2018). Prime ja kumppanit (2020) totesivat jo yhden vertaissuhteen suojaavan lasta stressaavilta olosuhteilta. Heidän mukaansa sosiaalisten suhteiden kapeneminen on haastanut lapsia (Prime ym., 2020). Pajun (2020) tutkimuksen vanhempien mukaan lapset kokivat elämänsä muuttuneen ja henkisen hyvinvoinnin heikentyneen pandemian aikana. Enemmistö vastaajista kertoi, että lapset kärsivät harrastusten poisjäämisestä ja rajoitetusta kavereiden tapaamisesta (Paju, 2020).

3.2 Perheen ja työn yhteensovittaminen

Monia perheitä koskettanut aihe pandemian tiimoilta oli osittaiseen tai kokonaiseen etäyöhön siirtyminen toisen tai molempien vanhempien osalta. Haapakosken ja kumppanien (2020) mukaan etätyö tarjoaa mahdollisuuksia, mutta saattaa myös epäonnistuuksaan tuottaa haittaa. Heidän mukaansa etätyöntekijän on osattava johtaa itseään ja omaa työtään eri tavoin kuin lähityössä ja työntekijän on osattava tehdä itsenäisempiä päätöksiä ja otettava vastuuta työnteostaan (Haapakoski ym. 2020). Ojala ja Ahonen (2003, s. 16) lisäävät, että sujuva työnteko vaatii sopivat olosuhteet ja tukevan työyhteisön. Heidän mukaansa sopivat olosuhteet pitävät sisällään sopivan kuormituksen (Ojala & Ahonen, 2003). Nykyisin halutaan panostaa henkiseen hyvinvointiin työyhteisöissä (Ojala & Ahonen, 2003). Suomessa etätöihin siirtyminen koronapandemian aikana tapahtui nopeasti ja sujuvasti (Ruohomäki ym. 2020).

Koronapandemia siirsi monia ihmisiä etätöihin kotiin. Etätyön positiivisia puolia ovat työn itsenäisyys, valinnanvapaus, vaihtelevuus ja vaikutusmahdollisuus (Huuhtanen & Jurvansuu, 2006, s. 41). Etätyöntekoon liittyy kuitenkin haasteita ja välttämättä kaikkien perheiden osalta etätyöhön siirtyminen ei ole toteutunut toivotulla tavalla. Huuhtasen ja Jurvansuun (2006, s. 38) mukaan tutkimuksissa monesti todettu merkittävä haaste työhyvinvoinnille on työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen. Toppinen-Tanner

ja kumppanit (2018) jatkavat, että työn ja vapaa-ajan onnistuneella yhteensovittamisella on myönteisiä vaikutuksia niin yksilöön itseensä kuin organisaatioon. Heidän mukaansa esimerkiksi pienten lasten kanssa eläminen voi vaikeuttaa työn ja vapaa-ajan yhteensovittamista (Toppinen-Tanner ym., 2018). Erityisen vaikeaksi sen tekee se, jos työ ei tarjoa joustavuutta ja sosiaaliset verkostot ovat vähäiset (Toppinen-Tanner ym., 2018). Närvin ja Lammi-Taskulan (2021) kyselyn mukaan isät ja erityisesti äidit kokivat ansiotyön ja lastenhoidon yhteensovittamisen selvästi hankalammaksi poikkeusolojen aikana keväällä 2020. Tutkimuksen mukaan loppuvuodesta etätyö ei enää hankaloittanut yhteensovittamista, kun lapset olivat palanneet päivähoitoon (Närvi & Lammi-Taskula, 2021).

Baronin ja kumppanien (2020) USA:ssa toteutetun tutkimuksen mukaan yksinhuoltaja- ja eroperheet olivat koronan alkaessa hankalimmassa asemassa. Myös heillä, joilla ei ollut mahdollisuutta etätyöhön, oli vaikeuksia yhdistää lasten varhaiskasvatus ja oma työnteko (Baron ym., 2020). Rajoitusten takia isovanhempien tai naapureiden apu oli rajattua (Baron ym., 2020). Salin ja kumppanit (2021) tarkastelivat äitien kokemuksia työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta korona-arjessa keväällä 2020. Tuloksena suurin osa äideistä koki, että työn ja perheen välinen raja oli hämärtynyt koronan myötä (Salin ym., 2021). Tutkijat selvittivät myös äitien käyttämiä strategioita. Strategioihin vaikutti se, neuvoteltiinko lastenhoitoon liittyvistä asioista. (Salin ym., 2021.) Jos ei neuvoteltu, rajojen hallinta oli rajoittunutta ja seurauksena työn ja perhe-elämän rajat hävisivät (Salin ym., 2021).

Italiassa toteutetussa tutkimuksessa todettiin joidenkin lasten syöneen pandemian aikana enemmän sokeripitoista ravintoa kuin ennen pandemiaa. Tämä muutos saattoi liittyä kasvaneeseen stressiin pandemian takia ja sitä kautta ruokahalun kasvuun. (Nicodemo ym., 2021.) Nicodemon ynnä muiden (2021) tutkimuksessa todettiin myös lasten aktiivisuuden vähentyneen. Samankaltaisia tuloksia on saatu USA:sta (Baron ym., 2020). Lasten ruokailutottumusten huononeminen johtui kouluruokailun poisjäämisestä ja vanhempien kiireestä työn ja perheen yhteensovittamisen takia (Baron ym., 2020).

Kaikki eivät ole kokeneet korona-aikaa pelkästään negatiivisena asiana. Etätyöjärjestelyt ovat tuoneet osalle perheistä positiivisia vaikutuksia. Valtioneuvoston (2021:2) selvityksen mukaan etätyön tekeminen edisti monien hyvinvointia. Osalle perheistä etätyö toi positiivisia asioita, kuten lisää aikaa perheen kesken ja kiireen vähenemistä (Valtioneuvosto, 2021:2; THL, 2020). Willbergin ja kumppanien (2020) suomalaisessa tutkimuksessa osa tutkittavista kertoi, että kotitöihin liittyvät erimielisyydet kumppanin kanssa vähenivät. Dubey (2020) tutki englanninkielisiä twiitteja maailmanlaajuisesti liittyen kotona työskentelyyn koronapandemian aikana. Hän käytti hashtageja "WorkFromHome" ja "WFH". Niistä yli 73 prosenttia oli positiivisilla tunteilla ladattuja ja vain reilu 26 prosenttia negatiivisilla. (Dubey, 2020.)

Kuten aikaisempien tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, lasten näkökulmasta työn ja perheen yhteensovittamisen vaikutuksia on tutkittu vähän. Suurin osa tässä työssä esitetyistä tutkimuksista ja muista (esim. Garbe ym., 2020; Dolot, 2020) keskittyvät vanhempien kokemuksiin, mutta lasten näkökulma on jätetty huomiotta. Siksi tässä luvussa keskityttiin vanhempien kokemuksiin enemmän.

3.3 Perhesuhteiden muutokset

Koronakriisi on ollut perheille ja lapsille henkisesti raskasta, sillä kukaan ei ole tietoinen sen lopullisista vaikutuksista ja kestosta (Iivonen, 2020). Se on vaarantanut lasten henkisen kehityksen (Valtioneuvosto, 2021:2). Iivosen (2020) mukaan epävarmuus luo turvattomuutta ja ahdistusta. Tällainen tilanne saattaa pahentaa heidän kuormitustaan, joilla on aiempia psyykkisiä ongelmia (Iivonen, 2020). Iivosen (2020) mukaan lasten tilanne ja koronatilanne ylipäättään kuormittavat myös vanhempia, joten heidän mahdollisuutensa tukea lasta ovat silloin vähäisemmät. Valtioneuvoston (2021:2) selvityksen mukaan varsinkin pikkulapsiperheissä jaksamisen ongelmat ja parisuhdeongelmat lisääntyivät. Selvityksessä todettiin, että ongelmat kuormittuivat ja aiheuttivat siksi riitoja (Valtioneuvosto, 2021:2). Valtioneuvoston (2021:2) mukaan pitkäaikaisimmat

vaikutukset näkyvät perheissä vasta vuosien päästä, joten ongelmien ennalta ehkäisy olisi tärkeää.

Aikaisempien tutkimustulosten (Prime ym., 2020; Spinelli ym., 2020) valossa vanhemman ja lapsen voinnilla on yhteys. Lapsen vointi ja suhtautuminen koronapandemiaan riippuvat vanhemman voinnista. Vanhempien vointi taas riippuu heidän resilienssistään ja muista tekijöistä, jotka saattavat vaikeuttaa koronapandemiasta selviytymistä. (Prime ym., 2020; Spinelli ym., 2020.) Prime ja kumppanit (2020) uskovat koronapandemian vaikuttaneen vanhempi-lapsi -suhteisiin perheissä sen mukaan millainen resilienssi perheiltä löytyy. Jos vanhemmat eivät ole osanneet käsitellä pandemian aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia, sillä on voinut olla yhteys lapsen sopeutumattomuuteen (Prime ym., 2020). Heidän mukaansa kaikkien vanhempi-lapsi -suhteet eivät kuitenkaan ole kärsineet pandemiasta (Prime ym., 2020). Erityisessä vaarassa kuitenkin ovat erityislasten vanhemmat, joiden hoidosta aiheutuu vanhemmille jo valmiiksi stressiä (Prime ym. 2020). Primen ja kumppanien (2020) mukaan jokapäiväiset stressitekijät voivat heikentää vanhempien yhdessäolon tunnetta, vähentää tunteiden jakamista ja yhteistä copingia (*engl. dyadic coping*), lisätä vetäytyneitä käytöistä ja vaikuttaa keskusteluyhteyteen. Vanhempien väliset suhteet voivat heijastua myös lapsiin ja toisinpäin (Prime ym., 2020). Syntyy negatiivinen kierre ja ilmapiiri, jossa lämpö ja rakkauden osoitukset vähenevät ja negatiivisuus ja kireys lisääntyy (Prime ym. 2020). Prime ja kumppanit (2020) arvioivat, että koronapandemialla on pitkäaikaisia ja negatiivisia vaikutuksia perheiden hyvinvointiin. Vastoinkäymiset, huoltajan hyvinvointi, perheen hyvinvointi ja lasten sopeutuminen eivät ole yksiselitteisiä, sillä niiden lopulliseen ilmenemiseen vaikuttavat monet muut tekijät yhdessä toisten tekijöiden kanssa, esimerkiksi stressi (Prime ym., 2020). Perheen hyvinvointi auttaa suojaamaan stressitekijöiltä ja pahoinvointi lisää stressitekijöiden negatiivisia vaikutuksia. Erityisesti isot muutokset elämässä, kuten koronapandemia, helposti horjuttavat perheenjäsenten välejä huonompaan suuntaan. (Prime ym., 2020.)

Myös Spinelli ja kumppanit (2020) totesivat Italiassa toteutetussa tutkimuksessaan vanhempien hyvinvoinnin olevan yhteydessä lapsen hyvinvointiin. Ne vanhemmat, joilla oli koronasulkujen aikana korkea stressitaso, vaikuttivat lasten tunteiden säätelyyn negatiivisesti (Spinelli ym., 2020). Stressaantuneet vanhemmat eivät osallistuneet lapsen päivittäisiin aktiviteetteihin ja tukeneet heitä koronasulkujen aikana, mikä taas teki lasten tunteiden säätelystä tehotonta (Spinelli ym., 2020).

Aina pandemian vaikutukset eivät ole olleet negatiivisia. Närvi ja Lammi-Taskula (2021) totesivat kyselynsä perusteella, että suurin osa pienten lasten vanhemmista arvioi korona-ajalla olleen enemmän myönteisiä vaikutuksia perhesuhteisiin. Myös Paju (2020) totesi tutkimuksensa tuloksissa, että joillekin vanhemmille poikkeusaika oli kuin ”yllättävä loma”. Tulosten mukaan joidenkin arki parani korona myötä, sillä kiire vähentyi ja perheen kanssa vietetty aika lisääntyi (Paju, 2020). Paju (2020) jatkaa, että aikaa säästyti työmatkoilta, eikä lapsia tarvinnut kuljettaa harrastuksiinkaan. Samankaltaisia tuloksia ovat saaneet Gayatri ja Irawaty (2021) englanninkielisessä kirjallisuuskatsauksessaan, jonka mukaan pandemian positiivinen vaikutus oli perheen kesken lisääntynyt laatu-aika.

3.4 Kotitöiden ja lastenhoidon jakautuminen sukupuolten välille

UNESCO:n mukaan sukupuolten välinen tasa-arvo tarkoittaa, että kaikilla on yhdenvertainen mahdollisuus tehdä päätöksiä ja valintoja ilman syrjimistä (UNESCO). Unicefin tavoitteena on rakentaa turvallisia sosialisatioita, joissa kaikilla yksilöillä on mahdollisuus toteuttaa koko potentiaaliaan ilman rajoitteita (Unicef). Koronapandemian vaikutuksista sukupuolten väliseen tasa-arvoon ei ole vielä valtavasti saatavilla. Kansainvälisen tutkimuksen tulokset ovat ristiriidassa keskenään. Joidenkin tulosten mukaan sukupuolten välinen tasa-arvo olisi lisääntynyt ja isät olisivat ottaneet enemmän vastuuta kodinhoidosta, vaikka he eivät silti yllä samalle tasolle äitien kanssa (Yerkes ym., 2020). Joidenkin tutkimusten mukaan koronapandemia on korostanut perinteisiä

sukupuolirooleja. Äitien kokema stressi ja vastuun määrä ainakin Itävallassa ja Islannissa on kasvanut, sillä lasten siirryttyä päivähoidosta kotiin äidit ovat joutuneet ottamaan vastuuta lastenhoidosta (Traunmüller ym., 2020; Auðardóttir & Rúdólfsdóttir, 2020) ja äidit tekevät kotona yhä enemmän palkatonta työtä (Auðardóttir & Rúdólfsdóttir, 2020). Willberg ja kumppanit (2020) totesivat, että monien aikaisempien tutkimusten mukaan tiedetään, että kotityöt aiheuttavat perheissä paljon erimielisyyksiä (esim. Ervasti & Kaittila, 2015). Korona-aikana kotitöiden määrä lisääntyi monen kohdalla.

Suomalaisperheitä tutkiessaan Närvi ja Lammi-Taskula (2021) totesivat muutosten vanhempien lastenhoidon ja kotitöiden jakamisessa poikkeusolojen aikana vuonna 2020 olleen pieniä. Tutkimuksen mukaan isien etätyöskentely näytti olevan yhteydessä tasaisempaan kotityövastuuseen, vaikka se painottui silti äidille, joka ei ollut ansiotyössä (Närvi & Lammi-Taskula, 2021). Loppuvuonna tilanne palautui ennalleen: kotityöt joko jaettiin tasaisesti tai äidit tekivät enemmän kuin isät (Närvi & Lammi-Taskula, 2021). Yerkes ja kumppanit (2022) tutkivat suomalaisperheitä ja tulosten mukaan lähes 70 prosenttia korkeakoulutetuista äideistä koki työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeaksi keväällä 2020. Samassa tutkimuksessa tutkittiin hollantilaisia äitejä, joista vain 40 prosenttia koki työn ja perhe-elämän sovittamisen hankalaksi (Yerkes ym., 2022). Yerkes ja muut (2022) pohtivat tämän eron johtuvan siitä, että hollannissa äidit usein työskentelevät osa-aikaisesti ja lastenhoitokin on osa-aikaista. Heille muutos ei ollut niin suuri kuin suomalaisäideille, jotka normaalisti työskentelivät kokoaikaisesti ja saavat tukeutua kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen (Yerkes ym., 2022).

Salinin ja muiden (2021) mukaan koronapandemia on tuonut näkyvämmäksi sukupuolittuneita rakenteita perheissä. Osa heidän tutkimuksensa haastateltavista äideistä kertoi, että lastenhoitoa koskeva vastuunjako oli ollut epätasa-arvoista jo ennen korona-aikaa (Salin ym., 2021). Salinin ja kumppanien (2021) mukaan pandemian myötä lasten kotiin jääminen toi mahdollisesti näkyville epätasa-arvoisuutta, sillä normaalissa arjessa varhaiskasvatus on perheiden tukena ja epätasa-arvoisuus ei ole näkyvää.

Kaikissa tapauksissa epätasa-arvoisuus ole vanhemmista riippuvaa. Kuusiahon ja muiden (2021) tutkimuksessa selvitettiin, miten esikoistaan odottavat vanhemmat kokivat koronapandemian vaikuttaneen vanhemmuuteen valmistautumiseen. Tulosten mukaan isien osallisuutta vähennettiin esimerkiksi siten, että heidän pääsyään rajoitettiin synnytyssaliin ja sen jälkeiselle osastolle (Kuusiahon ym., 2021). Tutkimuksen vanhemmat kokivat, että tämä oli merkki yhteiskunnan epätasa-arvoistamisesta, sillä äidille luotiin erilaiset mahdollisuudet osallistumiseen kuin isälle. Koska isä ei päässyt mukaan lapsen ensihetkiin, vastuu lastenhoidosta jäi heti äidille. (Kuusiahon ym., 2021.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys käsittelee sitä, miten lapset ovat kokeneet pandemian vanhempien kertomana eli miten korona on vaikuttanut heidän hyvinvointiinsa ja arkensa eri osa-alueisiin. Toinen tutkimuskysymys käsittelee vanhempien kokemuksia koronapandemian vaikutuksista perhearkeen ja hyvinvointiin. Molemmat tutkimuskysymykset käsittelevät vuosia 2020 ja 2021, mutta haastatteluissa käytetyt kysymykset painottuivat kevääseen 2020 pahimpien koronarajoitusten aikaan ja siksi se näkyy tutkimustuloksissakin. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten koronapandemia on vaikuttanut lasten arkeen ja hyvinvointiin vanhempien kertomana?
2. Miten vanhemmat kertovat koronapandemian vaikuttaneen perheiden arkeen ja hyvinvointiin?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa koronapandemian vaikutuksia lapsiin ja perheisiin ja heidän arkeensa sekä hyvinvointiinsa koronapandemian aikana vuosina 2020 ja 2021, kun rajoitustoimet vaihtelivat ja tulevaisuus näytti epäselvältä. Tutkimus on osa lapsuudentutkimuksen sekä kasvatustieteen kenttää. Perheiden ja lasten hyvinvointi ja lasten toimijuus ovat tutkimukseni lähtökohtia ja ne on avattu tarkemmin teoreettisessa taustassa. Tämä tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.

5.1 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimuksen osallistujat

Tutkijan ei aina ole mielekästä kerätä uutta aineistoa. Käyttämällä valmista aineistoa voi säästää aikaa ja vaivaa ja keskittyä tutkimuksen analyysiin (Eskola & Suoranta, 1998, s. 117.) Tämä tutkimus toteutettiin käyttämällä aikaisemmin kerättyä haastatteluaineistoa CHILDCARE-hankkeesta.

Jyväskylän yliopiston, Tampereen yliopiston ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhdessä toteuttamassa CHILDCARE-hankkeessa tarkasteltiin lastenhoidon tukia ja varhaiskasvatus- ja esiopetuspalveluja tasa-arvon näkökulmasta. Hanke käynnistyi lokakuussa 2015 ja päättyi huhtikuussa 2021. (Eerola ym., 2022, s. 11.) Kyseessä oli monimenetelmällinen seurantatutkimus, joka toteutettiin ensin kymmenessä, ja myöhemmin 13:ssa, kunnassa eri puolilla Suomea. Kunnat erosivat toisistaan väestömäärältään, taloudelliselta tilanteeltaan ja elinkeinorakenteeltaan. Kunnat edustivat sekä kaupunkimaisia kuntia, taajaan asuttuja kuntia että maaseutumaisia kuntia. (Eerola ym., 2022, s. 12.)

Sain hankkeesta 32 etäyhteyksin toteutettua haastattelua käyttööni. Haastattelut tehtiin joulukuun 2020 ja tammikuun 2021 välillä. Ne toteutettiin narratiivisorientoituneesti ja puolistukturoidusti eli aloitettiin yleiseltä tasolta ja edettiin haastateltavien esille tuomien asioiden pohjalta. Haastatteluissa palattiin takaisin koronakevääseen 2020 ja kysyttiin rajoituksista ja valmiuslaista. Sitten

edettiin nykyhetkeen ja siitä vielä tulevaisuuden näkymiin. Eniten painotettiin kevään 2020 tilannetta. Haastatteluissa kartoitettiin myös perheen nykyistä tilannetta, lastenhoidon järjestelyjä, perheen ja työn yhteensovittamista ja vanhempien työnjakoa kotona. Lisäksi haastatteluissa kysyttiin lasten kokemuksia ja suhtautumista koronapandemiaan.

Haastateltavat koostuivat vanhemmista, jotka ensin vastasivat kyselytutkimukseen vuonna 2016 ja sen jälkeen osa heistä kutsuttiin haastatteluihin myöhemmin. Haastattelukertoja oli kolme, joista viimeisimmän aineisto on mukana tässä tutkimuksessa. (Eerola ym., 2022, s. 11). Haastatteluissa vanhemmat arvioivat sitä, miten pandemia ja rajoitukset ovat vaikuttaneet heidän perheensä arkeen, lastenhoitoon ja varhaiskasvatukseen. 32 haastattelusta pelkästään toinen vanhempi osallistui 25:en. Seitsemään osallistuivat molemmat vanhemmat. Kaikkien perheeseen kuului vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi. Perheen lapsien ikähaarukka oli 0,5–19 vuotta. Tässä tutkimuksessa kohteena ovat alle 8-vuotiaat lapset, joten vanhempien kertomat sitä vanhemmista lapsista on jätetty pois aineiston analysoinnista.

Tutkimukseni kontekstissa käsite perhe määritellään siten, että siihen kuuluu vähintään yksi aikuinen huoltaja ja yksi lapsi. Aineistossa oli mukana kolme yksinhuoltajaa tai yhteisvanhempaa. Täten haastateltava vanhempi kertoi oman näkemyksensä lapsen kokemuksista, eikä voinut kertoa toisen mahdollisen kodin näkemyksistä. Haastateltavista vain kaksi vanhempaa määritteli perheeseensä kuuluvan yhden aikuisen huoltajan, muihin perheisiin kuului kaksi huoltajaa. Perheissä oli lapsia keskimäärin 1–3 kappaletta. Perheiden vanhemmista suurin osa oli korkeasti koulutettuja. Korkeakoulupainotteisuuden takia suurimmalla osalla oli mahdollisuus etätyöntekoon. Mukana tutkimuksessa oli 30 korkeakoulun käynnyttä tai opintovaiheessa olevaa. Kaksi haastateltavista oli käynyt ammattikoulun. Haastateltavat vanhemmat olivat iältään 27–45-vuotiaita.

5.2 Aineiston analyysi

Analyysin tavoitteena oli löytää aineistosta esiin nousseita teemoja, joiden kautta voitiin selvittää, miten koronapandemia on vaikuttanut lasten ja perheiden arkeen ja hyvinvointiin käyttäen laadullista sisällönanalyysiä. Laadullisessa aineistossa analyysitavat voivat kuitenkin usein sekoittua (Eskola & Suoranta, 1998, s. 116). Käytin tutkimukseni analysoinnissa laadullista sisällönanalyysin lisäksi narratiivista tutkimusotetta, joka tulee ilmi vanhempien kertomuksissa, kun he kuvailevat pandemian vaikutuksia perheen lapsiin ja heidän arkeensa menneisyydessä ja nykyhetkessä.

Sisällönanalyysi on laadullisten tutkimusten perusmenetelmä. Se voi olla yksittäinen metodi, mutta myös väljä teoreettinen kehys. (Tuomi & Sarajärvi, 2017, s. 23.) Tuomen ja Sarajärven (2017, s. 122) mukaan sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. He jatkavat, että vaikka aineistoa tiivistetään ja kategorisoidaan, on tärkeää, ettei sen sisältämä informaatio katoa vaan lisääntyy. Aineisto ikään kuin hajotetaan ja kasataan takaisin kokoon loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2017, s. 122.) Tutkimuksessani toteutin aineistolähtöistä analyysiä (Tuomi & Sarajärvi, 2017, s. 108) eli valitsin analysoitavat asiat tutkimustarkoituksen mukaan. Sisällönanalyysi oli mielekäs valinta analysointimenetelmäksi, sillä se istui hyvin saamaani aineistoon. Aineistosta nousi selkeäsi esiin teemoja, joita pystyi kategorisoimaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi.

Narratiivisuus viittaa lähestymistapaan, joka kohdistaa huomion kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana (Heikkinen 2001, s. 116). Tässä tapauksessa tutkimus käytti materiaalinaan kertomuksia eli tutkittavien haastatteluja. Hyvärisen (2006, s. 3-4) mukaan ihmisten minuudet rakentuvat suurelta osin kertomuksina ja suuntaavat menneisyyden lisäksi myös tulevaisuuteen. Narratiivisuus näkyy tutkimuksessani siten, että haastateltavat kertoivat koronapandemian vaikutuksista ensin vuoden 2020 keväällä ja edeten siitä nykyhetkeen. Joidenkin tarinoissa tuli ilmi muutoksia tai muuta oleellista tietoa tutkimukseen liittyen, kun tarkasteltiin ensin vuoden 2020 kevättä ja verrattiin sitä haastatteluhetkeen. Pelkästään siis jompaakumpaa ajankohtaa

tarkastellessa ei olisi saatu esiin kaikkea tulosten kannalta oleellista tietoa. Lisäksi haastatteluissa oli narratiivisia piirteitä, tutkittavia esimerkiksi kannustettiin kertomaan omista kokemuksistaan. Tökkärin (2018, s. 65) mukaan narratiivinen tutkimus ei välttämättä ole, että haastateltavien kerronta heijastaa heidän kokemuksiaan kovinkaan suoraan. Sen sijaan kerrontaan kuuluu esimerkiksi tunteiden aiheuttamia sepitteitä, jotka muokkaavat kerrontaa. (Gabriel, 2004 mukaan.) Tämä on huomioitu tulosten analysoinnissa esimerkiksi siten, että haastatteluita on tulkittu kokonaisuutena pikemmin kuin yhtä lausetta kerrallaan. Täten Tökkärin mainitsevat sepitteet on helpompi tunnistaa tekstistä.

Koska sain aineiston käsiini jo valmiiksi litteroituna, aloitin aineiston käsittelyn lukemalla sen läpi tarkasti. Molempien tutkimuskysymysten kohdalla analyysi eteni samalla tavalla. Ensimmäisellä kerralla pyrin saamaan yleiskäsitystä koko aineistosta ja kokonaisvaltaisesti pohtimaan, mitä tutkimukseeni liittyviä asioita sieltä nousee esiin. Toisella kerralla aloin tehdä aineistosta muistiinpanoja merkkäämällä ne kohdat, jotka liittyvät olennaisesti haluamaani tutkimuskohteeseen. Eskolan ja Suorannan (1998, s. 151) sanoin jaottelin aineistostani tutkimustehtävän kannalta olennaisen aineksen. Seuraavaksi kokosin kaikki tutkimuskysymyksiini liittyvät lainaukset aineistosta yhteen salanasuojatulle tietokoneelle, josta löytyi Padlet-ohjelma. Sillä voi tehdä erilaisia padlet-seiniä vapaasti muotoillen. Jokainen haastattelu merkittiin numeroin 1-32, jotta niihin voidaan viitata tulososioissa. Jaottelin aineksen kahteen ryhmään tutkimuskysymysteni perusteella ja sen jälkeen vielä värikoodasin jokaisen tekstikatkelman sen teeman mukaan eli kategorisoin ne. Teemoina toimivat perheen ja työn yhteensovittamiseen, perhesuhteisiin ja lasten pelkoihin sekä varhaiskasvatukseen liittyvät katkelmat. Kategoriat mukailivat teoriataustaa. Analyysin edetessä kategoriat muokkaantuivat ja lopulliset kategoriat olivat lasten sosiaaliset suhteet, vapaa-aika, lasten hyvinvointi, perheen ja työelämän yhteensovittaminen, perhesuhteet, varhaiskasvatus ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Näiden pohjalta rakennettiin tulosluku ja sen otsikot.

5.3 Eettiset ratkaisut ja sensitiivisyys

Hyvä tieteellinen käytäntö kuuluu tieteen etiikkaan ja tutkimuksen eettisyyteen (HTK, 2012). Olen tutustunut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeisiin hyvästä tieteellisestä käytännöstä (HTK, 2012). Ohje sisältää rehellisyyden, yleisen huolellisuuden ja tarkkuuden tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja tutkimusten arvioinnissa. Lisäksi tulee soveltaa eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja toteuttaa avoimuutta tuloksia julkaistessaan. (HTK, 2012.) Näiden lisäksi suunnittelin ja toteutin tutkimukseni yksityiskohtaisesti, hankin tutkimusluvat ja suojasin tutkittavien anonymiteettiä (Tuomi & Sarajärvi, 2017, s. 150-151).

Tutkimukseeni sain valmiin aineiston CHILDCARE-tutkimushankkeesta. En täten saanut haltuuni haastateltavien ääntä tai tunnistetietoja. Toteutetuista haastatteluista oli valmiiksi poistettu kaikki tieto, josta voisi tutkittavan tunnistaa. Minulla ei siis ollut minkäänlaista henkilökohtaista suhdetta haastateltaviin, mikä lisäsi heidän anonymiteettiään. Latasin tutkimusaineiston ainoastaan omalle salanasuojatulle tietokoneelleni, jossa se oli mahdollisimman suojattuna. Merkitsin jokaisen haastattelun numeroin 1-32. Lisäksi tulososion tekstilainauksien yhteyteen lisäsin joitakin tietoja haastateltavista säilyttäen kuitenkin heidän anonymiteettinsä. Joidenkin kohdalla taustatiedot olivat puutteellisia ja osa tiedoista puuttuu.

Aineiston käyttöä varten allekirjoitin kaksi sopimusta, joissa sitouduin vaitiolovelvollisuuteen ja aineiston oikeaoppiseen käyttöön. Saan käyttää aineistoa ainoastaan pro gradu -työssäni enkä saa luovuttaa aineiston osia muille osapuolille. Sopimukseen kirjattiin, että aineiston käyttöoikeus loppuu viimeistään 31.12.2022. Sen jälkeen aineisto tuhotaan asianmukaisesti niin, ettei sitä pysty enää palauttamaan tietokoneelle.

Tutkimukseni teoreettisen taustan rakensin pohjautuen vertaisarvioituihin, tieteellisiin artikkeleihin. Merkitsin viitteet tekstiin APA7-viittaustavan mukaisesti ja rakensin lähdeluettelon, josta tulee ilmi kaikki viittaamani artikkelit, teokset ja muut lähteet.

6 TULOKSET

Ensimmäinen tutkimuskysymys koski koronapandemian vaikutusta lasten arkeen ja hyvinvointiin. Paikansin analyysini pohjalta ensimmäiseen tutkimuskysymykseen kolme kategoriaa, jotka toistuivat vanhempien haastatteluissa. Toinen tutkimuskysymys käsitteli koronapandemian vaikutusta perheiden arkeen ja hyvinvointiin ja sen pohjalta paikansin neljä kategoriaa. Molempien tutkimuskysymysten kategoriat on esitelty alla olevassa taulukossa tiivistettynä.

Taulukko 1

Tulososion pääotsikot (1. ja 2.) ja niiden alla olevat kategoriat

1. Lasten arki ja hyvinvointi koronapandemian aikana kertomana	2. Koronapandemian vaikutukset perheiden arkeen ja hyvinvointiin
Lasten sosiaaliset suhteet	Perhe-elämän ja työnteon yhdistäminen
Lasten harrastukset ja vapaa-aika	Muutokset perhesuhteissa
Lasten hyvinvointi ja jaksaminen	Varhaiskasvatuksen tuki
	Sukupuolten välinen tasa-arvo lasten- ja kodinhoidossa

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä esille nousivat lasten sosiaalisten suhteiden muutokset ja rajoittaminen, muutokset harrastuksissa ja vapaa-ajassa sekä lasten hyvinvointi ja jaksaminen. Toisessa tutkimuskysymyksessä kategoriat olivat perhe-elämän ja työnteon yhdistäminen, perhesuhteiden muutokset, varhaiskasvatuksen tuki ja sukupuolten välinen tasa-arvo lasten- ja kodinhoidossa. Lasten hyvinvointi ja jaksaminen esiteltiin omana alalukunaan, mutta tulee muistaa, että se on osa jokaista kategoriaa, joita tämän tutkimuksen tuloksissa esitellään. Perheiden osalta hyvinvointi on sisällytetty osaksi jokaista alakategoriaa. Seuraavaksi tulokset esitellään tarkemmin kategoria kerrallaan.

6.1 Lasten arki ja hyvinvointi koronapandemian aikana vanhempien kertomana

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitettiin koronapandemian vaikutuksia lasten arkeen ja hyvinvointiin vanhempien kertomana. Tulosten mukaan vanhemmat kertoivat monen lapsen olleen utelias ja kyselevän koronan vaikutuksista ja sen loppumisesta. Koronasta puhuttiin myös päiväkodissa ja se näkyi lasten leikeissä. Lapset tekivät tulevaisuudensuunnitelmia odottaen pandemian heikentymistä. Toiset lapset viihtyivät koronasulkujen ajan kotona perheen kesken, toiset kaipasivat kavereitaan päiväkodista.

6.1.1 Lasten sosiaaliset suhteet

Sosiaalisten suhteiden rajoittuminen oli vanhempien mukaan suurin muutos lasten elämässä koronapandemian alettua. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lapset erosivat siinä, miten he suhtautuivat ikätoverien näkemisen rajoituksiin. Suurin osa viihtyi hyvin varhaiskasvatuksessa kaverien takia, kun taas kotona ollessa odotti yksinolo ja kavereiden vähyys. Kotona oleminen vaikutti joihinkin lapsiin tekemällä heidät levottomiksi. Erään vanhemman kuvauksen mukaan lapsi ”hyppi pitkin seiniä”. Jos lapset olivat kotona, heidän viihtyvyyttään paransivat sisarusten tai naapuruston lasten seura. Ikä vaikutti myös kotona viihtymiseen. Kun lapsi kasvoi hieman vanhemmaksi, vanhempien kanssa vietetty aika ei enää korvannut kavereita. Monet vanhemmista keksivät ratkaisuja tähän, esimerkiksi sen, että lapset saivat viettää aikaa naapurien kanssa ulkona. Jos lapsilla oli sisaruksia, aika kului mukavammin kotona. Eräs haastateltu perheenäiti kertoi, että koronapandemian alkuaika oli lapsille tärkeää, sillä täysi-ikäisen veljen kanssa vietetty aika lähensi paljon sisaruksia. Hän kertoi perheen viettävän viikonloppuisin intensiivisesti aikaa yhdessä.

Joo ja jotenkin kun ajattelee sitä että jos isovelji on vielä nyt sitten muuttanu pois kotoo niin jotenkin se ajatus sitten siitä et hän tulee vaikka viikonlopuksi ja on ollu semmonen intensiivinen yhdessäolojakso siinä. Niin se voi olla et se on kyllä lähentäny sitten tätä niinku sisaruskatrasta sitten että. (Haastateltava 10, äiti, 38-vuotias, 2 lasta)

Äiti koki koronapandemian olleen tärkeä heidän perheelleen. Ilman koronarajoituksia perheen isovelji ei olisi vierailut kotona niin usein ja viettänyt

aikaa sisarusten ja vanhempien kesken. Äiti koki tämän tärkeäksi vaiheeksi heidän perheessään.

Eräs haastateltava äiti kertoi, että koronapandemian aikana työttömänä ollessaan, hän joutui hakemaan 5-vuotiaansa päiväkodista kesken päivän pois, kun samaan aikaan perheen sijoituslapsi sai jäädä sinne. Tämä oli seurausta ohjeistuksesta, jossa vanhemman ollessa työttömänä, lapselle ei kuulu kokopäiväinen päivähoito. Tämä aiheutti oireilua 5-vuotiaalle lapselle, joka olisi halunnut jäädä kavereidensa kanssa leikkimään. Sama haastateltava kuvaili 5-vuotiastaan sosiaalisesti ja reippaaksi lapseksi, joka viihtyy hyvin päiväkodissa. Kavereista eroon joutuminen aiheutti lapselle itkua ja kiukuttelua niin paljon, että jopa henkilökunta oli vanhemman mukaan huolissaan lapsen hyvinvoinnista.

Vanhempien mukaan perheistä löytyi lapsia, jotka viihtyivät kotona. Ne vanhemmat, jotka kuvailivat lapsiaan rauhallisiksi ja helposti melusta kuormittuviksi, kertoivat lapsen viihtyvän kotona paremmin. Vaikuttaa siis siltä, että lasten luonteenpiirteet olivat yhteydessä siihen, viihtyivätkö he enemmän kotona vai varhaiskasvatuksessa. Kotona viihtyvät lapset keksivät usein itsekseen tekemistä ja nauttivat omasta ajasta. Toisilla oli sisaruksia tai naapureita, joiden kanssa leikkiä, joten sosiaaliset suhteet pysyivät yllä, vaikkakin rajoitetusti. Eräs haastateltava kertoi, että hänen nuorimmaisensa nautti siitä, että perheen kouluikäiset ja toinen vanhempi viettivät aikaa kotona.

Ikätovereiden lisäksi lapset kaipasivat sukulaisiaan, erityisesti isovanhempiaan. Eräs perheenisä kertoo nuorimmaisensa lapsensa harmista.

Kesällä ja syksyllä niin tää nuorimmainen on kyllä, toistuvasti, ilmaissu, harmi-harminsa siitä että ei pääse -- erityisesti ettei pääse mummolaan. Ja että mummo ja, tää on niinkun ollu, nii hän on kyllä ollu siitä, pahoillaan. (Haastateltava 9, isä, lapsia 3)

Melkein kaikki haastateltavista rajoittivat isovanhempien näkemistä jollakin tavalla. Osa näki vain harvoin heitä ja osa ei ollenkaan muuten kuin etäyhteyksin. Moni isovanhemmista kuului jo ikänsä puolesta riskiryhmään. Perheet noudattivat rajoituksia tarkasti, joten he välttivät matkustamista isovanhempien luo toiseen kaupunkiin. Vanhempien mukaan lapset olivat ymmärtäväisiä näitä rajoituksia kohtaan, vaikka jotkut ilmaisivatkin olevansa harmistuneita.

6.1.2 Lasten harrastukset ja vapaa-aika

Vanhemmat kertoivat, että lapsia harmitti vapaa-ajan muutokset, erityisesti kun heidän mielestään kiva tekeminen ei ollut koronapandemian takia mahdollista. Mahdollisuudet uimahalliin ja tivoliin vietiin kokonaan, useat vanhemmat rajoittivat myös leikkipuistoissa käymistä. Yleisesti ottaen lapset ymmärsivät hyvin vanhempien asettamat rajoitukset esimerkiksi syntymäpäivien pitämiselle tai kirjastossa käymiselle. Monet lapsista kaipasivat HopLopiin ja uimahalliin, kuten seuraavan katkelman vanhempi kertoo.

Et se niinku jotenki on sille et kyl se on niin surkeen leimaavaa et niitten elämään on tullu et ne, niille on niinku niin paljo sitä niinku niitten päässä varmaan sitä ei, nyt ei päästä uimahalliin ei pääse painikouluun ei pääse HopLopiin ei pääse elokuviin ei pääse, Ruotsiin. (Haastateltava 3, äiti, 39-vuotias, 2 lasta)

Suuri pettymys monen lapsen elämässä oli syntymäpäiväjuhlien peruuntuminen. Vanhempien mukaan lapset suhtautuivat niiden perumiseen suhteellisen hyvin ja vanhemmat olivat lapsia enemmän harmissaan kivan asian peruuntumisesta.

Ja synttärjuhlat on peruttu ja tämmösiä mitkä on lapsille aika keskeisiä kuitenkin, isoja asioita vuodessa niin sitten kun, korona-aikana pitäis nyt selittää, selittää miksei voi kavereita kutsua ja niin edelleen niin onhan se niinku, hirmu surkeeta niinku vanhempana seurata sit vierestä, miten, miten niinku, tukee niit kaikkii ystävyysuhteita ja sitä semmost, niinku iloa. (Haastateltava 2, isä, 38-vuotias, lapsia 1)

Lasten elämästä vietiin suuri osa pois vapaa-ajan vieton rajoitusten takia. Tämän aineiston vanhemmat olivat melko aktiivisia sen suhteen, että he kehittivät lapsille korvaavaa tekemistä koronarajoitusten puitteissa. Lapsia myös auttoi jaksamaan tulevaisuudensuunnitelmien tekeminen aikaan, jolloin rajoitukset ovat ohi.

6.1.3 Lasten hyvinvointi ja jaksaminen

Yleisesti ottaen vanhemmat kertoivat, että lapset suhtautuivat kaikkiin koronan aiheuttamiin muutoksiin neutraalisti ja heitä kuvailtiin sopeutuvaisiksi useissa eri haastatteluissa, esimerkiksi seuraavassa katkelmassa perheenäiti kertoo lastensa suhtautumisesta pandemiaan.

Lapset kun ne on niin sopeutuvaisia niin ne on jotenkin, ja onneks uutisista ei tuu sillä samalla tuuttauksella sitä sitä tietoo. Niin lapset pitää sitä ihan normaalina. (Haastateltava 2, isä, 38-vuotias, lapsia 1)

Lasten kokemuksissa esille nousivat rajoitetut sosiaaliset suhteet ja kavereiden kaipuu. Sen lisäksi henkinen hyvinvointi ja jaksaminen vaihteli paljon lapsesta

toiseen. Joillakin oli pelkoja kuolemaa kohtaan, toisten jaksaminen parani koronan myötä ja joihinkin korona ei tehnyt minkäänlaista näkyvää vaikutusta.

Lasten jaksamisen suhteen oli vaihtelua. Jotkut lapsista oireilivat päiväkodin puuttumista, sillä sieltä poisjääminen oli iso muutos heidän elämässään. Varsinkin, jos perheessä oli pienempiä lapsia, joiden hoivaamiseen vanhemmilla kului aikaa työnteon ohella, vanhempi lapsi koki jäävänsä ulkopuolelle. Oireina oli itkua ja mielenosoittamista. Eräs haastateltava äiti yritti keksiä ratkaisua vaikeaan tilanteeseen, mutta samalla hetkellä päiväkodit aukesivat taas, lapsi pääsi takaisin normaaliin rytmiinsä ja tilanne helpottui.

Näyttää siltä, että lasten kokemukset vaihtelivat riippuen siitä, olivatko he olleet korona-ajan varhaiskasvatuksessa vai kotona ja miten he suhtautuivat kotona olemiseen, sillä lasten persoonallisuudesta riippuen he viihtyivät joko kotona tai varhaiskasvatuksessa paremmin. Seuraavassa katkelmassa perheenäiti kuvailee, miten on huolissaan toisen lapsensa jaksamisesta ja hänen pelostaan kuolemaa kohtaan.

Ja toi viisivuotias just sillee -- niinku, hämmentävän paljon, melkein päivittäin tulee että -- voiko vaari saada koronan ja kuolla et kyl ne niinku, hirmu, paljon vähän surkeen paljon, tulee niille semmosta turhaa, painolastia. Toi mejän viisivuotias on vielä jotenki niin herkkä siinä että se, puhuu hirveesti just kaikista et voiko kuolla siihen ja voiko, jos tippuu tästä niin kuoleeko ja muuta niin sit toi korona on niinku tuonu siihen vielä vähä semmosen lisä-, lisämausteen et jos on niinku yhtään yskää tai jotain niin onko minulla nyt korona ja kuolenko minä siihen et se on vähän semmost niinku, harmillista kyllä. (Haastateltava 3, äiti, 37-vuotias, lapsia 2)

Äiti avasi viisivuotiaan pelkoja koronapandemiaa kohtaan ja lainauksessa hän kertoi lapsen olevan muutenkin herkkä. Äidin mukaan koronapandemian alettua lapsi oli saanut yhden huolenaiheen lisää ja kysyi melkein päivittäin koronasta ja kuolemasta. Tämä varmasti kuormitti herkkää lasta lisää.

Eräs toisen perheen äiti kertoo, että hänen lapsensa alkoi pohtia kuolemaa koronasta puhuttaessa. Pelko sitä kohtaan oli suuri ja siitä äidin mukaan jouduttiin keskustelemaan paljon. Lasta alkoi painaa henkinen väsymys, koska tieto koronan loppumisesta ei ollut tiedossa kenelläkään. Erään perheen lapsi oli vanhemman mukaan sopeutuvainen tilanteeseen, mutta alkoi kuitenkin pelätä kuolemaa, vaikka vanhemmat yrittivät kertoa koronan olevan suhteellisen vaaraton lapsille ja sitä kautta lapsen ajatuksia pois kuolemasta.

Kun hän rupes jossain vaihees sit miettimään että mitä jos hän kuolee tai äiti ja isä (-) tapahtuu. Niin niin tota yritettiin saaha ajatuksii pois siitä kuolemajutusta. (Haastateltava 23, äiti, 38-vuotias, lapsia 1)

Yhdessä haastattelussa äiti myönsi, että oli itse todella stressaantunut koronapandemian aikana ja monena aamuna itki sen takia. Hän kuvaili itseään hysteeriseksi, koska pelkäsi vastasyntyneen vauvansa puolesta. Samaan aikaan heidän talostaan löytyi laaja mikrobivaurio, mikä lisäsi stressiä entisestään. Pelko tarttui perheen vanhempaan lapseen, joka alkoi pelätä kaikkea homeen väristä. Tutkimuksessa havaittiin muitakin vanhempia, jotka olivat stressaantuneita koronapandemian takia ja kertoivat myös lastensa olevan. Vaikuttaa siltä, että vanhemmilla oli jonkinlainen yhteys lasten stressitasoon. Ne vanhemmat, jotka eivät olleet henkisesti kuormittuneita, kertoivat lapsensakin suhtautuvan neutraalisti koronaan.

Vanhemmat erosivat siinä, kuinka paljon ja avoimesti he keskustelivat lapsensa kanssa. Jotkut puhuivat avoimesti jopa kuolemasta ja sen pelosta, toiset olivat sitä mieltä, että suodattivat lapsilta esimerkiksi osan koronauutisista, jotta lasten henkinen hyvinvointi ei kuormittuisi liikaa. Vanhemmat arvioivat lapsen kykyä vastaanottaa ja käsitellä tietoa arvioidessaan, mitä jakavat lapsille. Lapset kyselivät paljon kysymyksiä koronasta ja ihmettelivät sen vaikutuksia. Jotkut vanhemmat olivat huolissaan siitä, kuinka paljon uskaltavat jakaa tietoa, ettei lapsi huolestu liikaa. Lasten coping-keino jaksaa poikkeustilanteen yli oli suunnitella tulevaisuutta. He kuvailivat vanhemmille, mitä aikovat tehdä sitten kun koronapandemia helpottaa. Täten he sietivät paremmin esimerkiksi peruttuja matkoja tai juhlia ja sosiaalisia rajoituksia.

Kahdelle erityistarpeisille lapsille koronapandemian aiheuttamat muutokset olivat vaikeita tämän tutkimuksen mukaan. Eräs ylivilkas lapsi kärsi siitä, että hänen toimintaterapiansa laitettiin katkolle. Vanhempi kertoi ratkaisustaan soittaa terveydenhuollon tukipalveluun, josta hän sai apua ja toimintaterapian jatkumaan. Toisen perheen vanhempi kuvaili, että jo pienet arjen muutokset olivat hänen ylivilkkaalle lapselleen vaikeita. Kun koronan myötä päiväkodin aktiviteetti ja tuki hävisi, lapsi alkoi oirehtia. Erityisesti liikunnan vähyys sai hänet oireilemaan. Koska lapsen ADHD-tutkimukset olivat vielä kesken, hän ei saanut mitään tukea

tai apua päiväkodista. Syksyllä, kun tutkimukset olivat ohi, lapsi pääsi toimintaterapiaan ja tukiryhmään, josta oli hänelle sekä vanhemmille apua.

[Lapsen nimi] on nyt paremmin taas päästy, [lapsen nimi] käy sekä fysioterapiassa että kävi toimintaterapiassa -- Että sieltä on, varsinkin tästä aistiyliherkkien lasten tukiryhmästä on paljon saanu kotiin niitä neuvoja ja toimintatapoja ja selityksiä ja syitä. (Haastateltava 13, äiti, 32-vuotias)

Erään haastatellun vanhemman mukaan koronapandemia oli perheen sekä erityistarpeisen lapsen onni. Lapsen aloittaessa ensimmäisen luokan korona oli valloillaan ja vanhemmat työskentelivät kotoa käsin. Erityistarpeiselle lapselle oli helpottavaa, että hän sai päättää itse, meneekö hän iltapäiväkerhoon vai tuleeko vanhempien luo kotiin. Vanhempi kertoi, että normaalitilanteessa lapsi olisi joutunut viettämään iltapäiväkerhossa aikaa siihen asti, kun toinen vanhempi pääsee töistä ja se olisi aiheuttanut hänelle ylimääräistä stressiä. Nyt kun vanhemmat työskentelivät kotoa käsin, lapsella oli vapaus valita.

Positiivisia kokemuksia kertoi myös perheenäiti, jonka mukaan korona-aika oli ollut positiivinen kokemus hänen lapselleen.

No, oikeestaan oli jollain tavalla jopa positiivisia ne sen ajan tuota kokemukset, varsinkin tää meidän nuoremman, joka nyt täytti 4 vuotta niin tota, siitä jollain tapaa kasvo paljon itsenäisempi sen kevään aikana - siinä niinku molemmat sitten oppi ite, että heille niinku sanottiin että samat vaatteet ku eilen niin, he pisti vaatteet päälle ja olivat valmiita lähteen ulos ja, semmosta itsenäistymistä tapahtu siinä huomattavan paljon. (Haastateltava 18, äiti, 45-vuotias, 2 lasta)

Lapsesta kasvoi äidin mukaan paljon itsenäisempi ja hänen jaksamisensa parani huomattavasti, kun lapsen ei tarvinnut kuormittua metelistä päiväkodissa. Kotona hän oli hyvä keksimään tekemistä sisaruksensa kanssa ja viihtyi hyvin myös yksikseen. Äidin mukaan itsenäistyminen tuli väistämättä eteen, kun piti itse opetella pukemaan ulkovaatteet päälle, jos halusi äidin työpäivän aikana ulkoilemaan. Vaikuttaa siltä, että lapsen viihtyessä paremmin kotona, hän sai tilaisuuden opetella taitoa ja käyttää niitä itsenäisesti.

6.2 Koronapandemian vaikutukset perheiden arkeen ja hyvinvointiin

Toisessa tutkimuskysymyksessä kartoitettiin koronapandemian vaikutuksia perheiden arkeen ja hyvinvointiin. Vanhempien mukaan eniten esiin nousi kodin

ja etätyön yhteensovittaminen ja sen vaikeudet, sillä moni aineiston vanhemmista jäi etätöihin, ja lapset olivat osan ajasta pois varhaiskasvatuksesta eli kokopäiväisesti kotona. Kodinhoito jäi pääasiassa kotona työskentelevän tai opiskelevan vastuulle, vaikka perheet tekivätkin sen suhteen erilaisia ratkaisuja. Perheen kesken vietetty aika lisääntyi pandemian alettua, mutta yhdessä vietetty aika aiheutti myös riitoja. Varhaiskasvatuksen yhteydenpito ja laatu vaihtelivat suuresti, mutta tilanteeseen suhteutettuna siihen oltiin yleisesti ottaen tyytyväisiä.

6.2.1 Perhe-elämän ja työnteon yhdistäminen

Suurimmassa osassa haastateltavista perheistä vähintään toinen vanhempi teki etätöitä. Tämän takia perheen lapsi tai lapset olivat kotona, sillä lapsia suositeltiin hoidettavan kotona keväällä 2020 koronapandemian takia. Perheen ja etätyön yhteensovittamiseen oli monenlaisia keinoja, muun muassa siirrettiin omat työt tai opiskelu sivuun poikkeustilanteen ajaksi. Erään perheen äiti kertoi, että hän joutui muuttamaan perheen päivärutiineja ja keskeyttämään opintonsa. Hän korostaa puheenvuorossaan, että hänen kaikki aikansa meni kodin- ja lastenhoitoon. Joillekin vanhemmille poikkeusaika aiheutti siis suuria muutoksia elämässä.

Mä lopetin kaikki omat hommani eli siis opiskelut. Et mä niinkun, tein ruokaa ja pyykkäsin ja olin puistossa monta tuntia päivässä, 5-vuotiaan kanssa. (Haastateltava 4, äiti, 42-vuotias, lapsia 2)

Jotkut tekivät työvuoroihinsa muutoksia esimerkiksi niin, että aina toinen vanhemmista oli kotona lasten kanssa. Eräs haastateltavista kertoi, että alkoi arkea helpottaakseen tekemään enemmän päivätöitä ja vähemmän vuorotyötä. Eniten haasteita vanhemmille aiheutti ajankäytön organisointi. Lapset tulivat useasti keskeyttämään vanhempien työnteon, sillä he olivat nuoria 4–6-vuotiaita lapsia, eivätkä malttaneet pysyä pois työhuoneesta. Vanhemmat kuvailivat työpäivien venyvän, koska välissä piti hoitaa kotia ja pitää seuraa lapsille. Työn ja vapaa-ajan välinen ero hämärtyi. Rajan hämärtyminen aiheutti joillekin vanhemmille sen, että kun lapset olivat nukkumassa, vanhemmat jäivät valvomaan pariaksi tunniksi ja kokivat sen ajan olevan heidän omaansa. Kääntöpuolena vanhemmat kasvattivat univelkaansa. Ajan säästämiseksi joissakin perheissä oli sovittu naapurien kanssa

niin, että jokainen vuorollaan vei kaikkien lapset muutamaksi tunniksi ulkoilemaan. Ilman tätä ratkaisua lastenhoito joko venytti työpäiviä tai vaihtoehtoisesti vähensi työpäivien tuottavuutta. Niissä perheissä, joissa työn keskeyttäminen ei ollut helppoa päivän aikana, ruoanlaiton ja lastenhoidon takia työ tarvitsi uutta organisointia ja eräs vanhempi olisikin toivonut enemmän joustoa omalta työpaikaltaan työaikoihin etätyösuosituksen ollessa voimassa. Haastateltava toivoi myös päiväkotien aukeamista mahdollisimman pian, sillä hänen työskentelynsä häiriintyi lapsen läsnäolosta. Hänen puheenvuorossaan korostui työpaikan suhtautuminen etätyöhön ja esimiehen antama tuen vähyys etätyöskentelylle.

Mulla itelläni on jotenkin sellanen olo että keväällä kun tää oli tavallaan uus tilanne, niin tässä oli enemmän semmosta jotenkin, myös silleen työelämän puolelta ehkä semmosta joustavuutta ja sallivuutta että, oli tavallaan ihan normaalia että joku häviää vaikka kesken työpäivän, pariaksi tuntia jonnekin leikkipuistoon tai muuta ja sitten hommia jatketaan vaikka illalla (Haastateltava 2, isä, 38-vuotias, lapsia 1)

Vanhempien mielipiteet etätyöskentelystä ja lasten kotona olemisesta vaihtelivat suuresti. Osa oli sitä mieltä, että se kuormitti henkistä jaksamista todella paljon. Jaksamiseen toki vaikuttivat perheen työjärjestelyt. Jos perheen ja työnteon joutui hoitamaan kokonaan yksin, se koettiin raskaaksi, niin kuin seuraavasta katkelmasta käy ilmi.

Mun täytyy koko ajan miettiä sitä omaa jaksamista, että jaksan sitten pyörittää yksin tämän koko paketin. Niin niin se oli sillai niinku tosi haastava. (Haastateltava 19, äiti, 45-vuotias, lapsia 3)

Osan mielestä kotona työskentely taas oli positiivinen asia. Jotkut vanhemmista kuvailivat työnteon sujuneen loistavasti ja jopa helpottaneen arkea, koska työmatkoihin ei kulunut enää aikaa. Jotkut haastateltavista kokivat kotityöt ja lasten kanssa olemisen taukoina työnteosta ja siinä samalla mahdollisuutena hoitaa kotityöt lähes huomaamatta. Osan mielestä tämä lisäsi työhyvinvointia. Osalle etätyöskentely avasi uusia mahdollisuuksia oman jaksamisen ja ajankäytön suhteen. Etätyön tekeminen antoi myös tiettyä vapautta, jos työnteon ajankohdan sai valita itse. Seuraavassa katkelmassa haastateltava kertoo, että lasten kotona olemisen jopa auttoi häntä keskittymään omaan työhön.

Kun on semmosia työtehtäviä mitä ei tarvii tehdä kahdeksasta neljään välillä niin sitähan voi tehdä sitten, aikasemmin aamulla tai myöhemmin illalla ja, ja tuota, oikeestaan se oli itelle semmosta joka töihin autto jo keskittymään paremmin se että kun lapset oli kotona niin oli

vähän niinku pakko pysyä tuolla omassa työpisteessä. (Haastateltava 18, äiti, 45-vuotias, lapsia 2)

Samaa mieltä oli toinen haastateltava, joka koki lasten kanssa olemisen positiivisena asiana. Se ei haitannut hänen työntekoaan, niin kuin hän tarkemmin kertoo seuraavassa katkelmassa.

Mä keskeytän työpäiväni mielelläni ja meen niitten kans, tekemään palapeliä tai lähen ulos -- mä tosiaan pystyn niinku Legoja rakentaessani niin samalla, mielelläni tai niinku omasta mielestä niinku edistän myös työhyvinvointia ja työtä. (Haastateltava 3, äiti, 39-vuotias, lapsia 2)

Näiden haastateltavien vanhempien puheenvuoroissa näkyi se, että he nauttivat kotona perheen kanssa olemisesta. Heidän työntekoaan eivät haitanneet tauot lasten kanssa, päinvastoin he kokivat ne positiivisena asiana. Heidän työnsä antoi joustoa, eikä työajan tarvinnut olla kahdeksaa tuntia ilman ylimääräisiä taukoja. Vaikka aineistosta tuli ilmi se, että etätyöskentely ja lasten kanssa kotona oleminen samaan aikaan oli haastavaa, jotkut haastateltavat kertoivat haluavansa jatkaa etätyöskentelyä koronapandemian jälkeenkin. Erään haastateltavan työpaikalla tehtiin kysely koskien etätyöskentelyä ja tulokset olivat sitä puoltavia.

Tulokset katoin ihan uteliaisuudesta, niin valtaosa oli et haluais jatkaa, et se oli ihan muutamia prosentteja ketkä vastaajista oli kokenu et ei, ei tykkää työskennellä etänä, niin toivon toki että työnantaja antaa tälle kyselyllekin arvoa, ja et huomais sen et etätyöskentely on tehokasta, et voi olla jopa tehokkaampaakin. (Haastateltava 24, äiti, 44-vuotias, lapsia 1)

Yhdelle haastateltavista koronatuki mahdollisti hänen pitkäaikaisen työhaaveensa. Töiden siirtymisen takia hän sai mahdollisuuden hakea koronatukea. Samaan aikaan koronapandemia kiihdytti tietotekniikan kehittymistä. Koska haastateltava työskenteli verkkosisältöjen parissa, hänen työnsä lisääntyivät pandemian aikana ja tuen avulla hän pääsi toteuttamaan pitkäaikaisen työhaaveensa.

Perhepäivähoitoa kotonaan pitävä äiti kertoi korona-aikana todenneen olevansa oikeassa työpaikassa. Hänen kotona olemisensa helpotti käytännön järjestelyjä huomattavasti, sillä hänen lapsensa oli samassa ryhmässä. Lisäksi hänellä oli mahdollisuus auttaa omia kouluikäisiä etäkoulussa.

Pääsääntöisesti näyttää siltä, että etätyöhön sopeuduttiin ja siinä nähtiin jopa mahdollisuuksia. Silti moni vanhempi kuvaili tilannetta poikkeusaikana ja toivoi pääsevänsä taas näkemään ihmisiä kasvotusten ja tekemään töitä ilman lasten

keskeytyksiä. Yhteiset kahvitauot ja ideointihetket olivat ne, mitä kaivattiin eniten työpaikalta.

6.2.2 Muutokset perhesuhteissa

Kun puhuttiin koronan positiivisista vaikutuksista, aineistosta selkeimmin nousi esille yhteisen ajan lisääntyminen perheen kanssa. Moni joutui koronapandemian myötä pysähtymään omassa elämässään ja järjestelemään sitä uudelleen. Perheen kanssa vietetyllä ajalla koettiin olevan positiivisia vaikutuksia esimerkiksi perhesuhteisiin. Vaikka harrastusten poisjääminen koettiin ikävä asiana, siitä löydettiin hyvä puoli sen kautta, että kiire väheni ja täten se antoi lisää aikaa perheelle. Yhteinen aika kotona pakotti vanhemmat tekemään yhteistyötä. Jokaisen perheen kohdalla se ei toiminut ja aiheutui ristiriitoja, mutta seuraavan katkelman vanhemmat kertovat heidän välien parantuneen.

Me ollaan ehkä enemmän niinku meidän perheen kesken -- parantanu myös perheen niinku, yhteistoimintaa ja sellast niinku et vähemmän vähemmän ehkä, me kaks riidellään. (Haastateltava 5, äiti, 43-vuotias, lapsia 2)

Yhteinen aika kotona ei siis ollut vain ajanviettoa samassa asunnossa, vaan sillä oli syvempiäkin merkityksiä perhesuhteiden kannalta. Tiivis yhdessäolo laittoi perheenjäsenten väliset suhteet testiin. Positiivisia tuloksia yhdessäolosta olivat yhdessä vietetty aika, joka vähensi vanhempien välisiä riitoja, ja lapsetkin tekivät mieluummin yhteistyötä vanhempien kanssa. Yksi vanhemmista kertoi, että poikkeustilanne avasi hänen ja miehensä välistä keskusteluyhteyttä. Nykyisin heidän on helpompi keskustella ikävistä asioista ja löytää murheista positiivisiakin puolia. Yhdessäolo mahdollisti myös sen, että vanhemmat olivat enemmän perillä lasten voinnista ja osasivat ottaa lapset huomioon paremmin kuin aikaisemmin.

Enemmän tietää lasten kuvioista, ja paremmin tuntee lasten, kuvioita ja osaa, ottaa niitä huomioon ja olla mukana kun mitä osais, ilman tällästä, tällästä tiivistä, yhdessäolon jaksoo. (Haastateltava 9, isä, lapsia 3)

Useimmiten vanhemmat kertoivat, että he keksivät yhteistä tekemistä perheen kanssa, muun muassa retket ulkona tai esimerkiksi söivät lounaan yhdessä mitä kuvailtiin "mukavaksi ajaksi". Vanhemmat keksivät lasten kanssa erilaisia tapoja ulkoilla ja viettää aikaa koronan asettamien rajoitusten puitteissa. Seuraavassa lainauksessa eräs perheenisä kertoo perheen mahdollisuuksista viettää aikaa paljon

ulkona metsässä sekä rannalla. Tämän aineiston vanhemmat olivat melko aktiivisia sen suhteen, että he keksivät lasten kanssa vaihtoehtoisia tapoja viettää aikaa, kun harrastukset olivat tauolla.

Sit oli kaikenlaisii positiivisiiki, vaikutuksii vaikkapa nyt se lisääntyny, yhdessä olemisen aika ja toi, toi, kun sattuu vielä hyvä kesä ja oli paljon mustikoita ja sienii ja kaikkee muuta et siellä pysty viettää, kesän tuolla järvellä ja metsäs nii, niin sehän oli aika, aika hieno juttu. (Haastateltava 9, isä, lapsia 3)

Vaikka suuri osa nautti yhteisestä ajanvietosta, osalle yhdessä olo oli liikaa ja myös oma rauha tarpeen. Eräs haastateltava kertoi, että kaipasi myös eroon perheestä. Joidenkin perheiden kotona ei vallinnut rauhallinen ilmapiiri, jotta yhdessäolo olisi ollut mukavaa. Yksi vanhempi kertoi, että oli ”henkisesti kuormittavaa kuunnella lasten huutoa ja kiukuttelua kaksi kuukautta putkeen”. Hän koki työmatkansa ”paoiksi” perhe-elämästä. Sama haastateltava mainitsi riitojen kasvun kumppaninsa kanssa kotona olemisen myötä. Eritoten he, jotka mainitsivat, etteivät saa tarpeeksi aikaa levätä ja viettää vapaa-aikaa, kertoivat arjen olevan raskasta ja täten ajanvietto perheen kanssa ei tuntunut mukavalta. Vanhemmat, jotka kuvailivat elämäänsä koronapandemian aikana suoriutumiseksi, eivät osanneet nauttia perheen kanssa vietetystä ajasta, vaan löysivät siitä enemmän huonoja puolia ja täten se kuormitti heidän henkistä hyvinvointiaan. Seuraavassa katkelmassa äiti kertoo, että hänen henkiset eivätkä fyysiset voimavarat riittäneet arjesta suoriutumiseen.

Etä ei oltukaan yhtään sekuntiakaan rauhassa vauvan kanssa kotona ja koko ajan oli hirveä härdelli. Ja ja tuota tuntu että piti vaan koko ajan suorittaa sitä talouden pyörittämistä. Ja tuntu että siihenkään ei niinku riitä käet eikä rahheet. (Haastateltava 20, äiti, 34-vuotias, lapsia 2)

Koska korona oli tuntematon sairaus kaikille, rajoitukset vaihtelivat tilanteista toiseen, joten niissä ei aina ollut loogisuutta. Perheen vanhempi kuvaili haastattelussa sitä, miten korona-ajasta on tullut ”aikuisten määräysvalta”, koska vanhemmat määrittivät sen, milloin kavereita sai nähdä ja mitä juhlia sai järjestää. Lapset olivat pettyneitä, kun synttärjuhlia tai matkoja jouduttiin perumaan. He eivät aina ymmärtäneet sitä, miksi päiväkodissa sai viettää lasten kanssa aikaa, mutta heitä ei saanut kutsua kotiin juhlimaan. Lapset huomasivat vanhempien antamien määräysten ristiriitaisuuden ja joskus kyseenalaistivat niitä. Vanhempien oli vaikea selittää lapsille, miksi näin on, sillä hekin pohtivat rajoituksia ja niiden

loogisuutta. Tämänkaltaisella tilanteella olisi ollut potentiaalia kärjistää vanhempien ja lasten välisiä suhteita, mutta tämän aineiston lapsia vanhemmat kuvailivat hyvin ymmärtäväisiksi vanhempien asettamia rajoituksia kohtaan.

Erilaiset näkemykset koronasta ja mielipiteet siitä, miten rajoituksiin pitäisi suhtautua, aiheuttivat joidenkin kohdalla keskustelua perheen vanhempien ja erityisesti lähipiirin kesken. Yksi haastateltava kertoi hänen miehensä sisaren olleen "hysterinen" koronan suhteen ja saaneen sitä kautta miehen melkein "kadottamaan maalaisjärkensä" rajoitusten suhteen, niin kuin hän seuraavaksi kuvailee.

No sanotaanko niin että tää hysteerikkoihminen on niinku mun puolison sisar. Niin tota se sai vähän niinku mun miestä sillain niinku epävarmaksi. Että mun mies on välillä vähän semmonen että se on, sanotaanko vietävissä. -- Että pitäisköhän ottaa niinku maalaisjärjen kanssa tää asia. -- Ja totta kai se tuo epävarmuutta ja näin. Mut ei siin voi alkaa hysteeriseks. (Haastateltava 26, äiti, 33-vuotias, lapsia 3)

Jotkut haastateltavista olivat saaneet kommentteja omilta ystäviltaan liittyen siihen, onko haastateltavalla oikeus viedä lapsensa päiväkotiin. Eräs haastateltavista kertoi ratkaisuksi vähentäneen yhteydenpitoa ja lisäksi hän vältteli puhumasta koronaan liittyvistä asioista, jotka voisivat aiheuttaa ikäviä kommentteja.

Koronan on todettu vaikuttaneen ihmisten mielenterveyteen negatiivisesti Suomessa (Hakulinen ym., 2020). Mielenterveyden ongelmista ei kysytty haastatteluissa, joten se nousi esille vain yhdessä haastatteluissa, jossa perheenäiti kertoi uupumusoireistaan.

Mut kyl se niinku tämmöi kun joutuu jatkuvasti olemaan, täs on jo koht vuos oltu niin sanotusti varpaillaan koko ajan. Niin kyl se on niinku semmoi pitkittyny stressi. -- Ja kyl se alkaa niinku syödä. Että tulee olo että alkaa taas niitä uupumusoireita tuleen. On paljon väsyneempi ja ei pakolti jaks enää niin paljon kun ennen. (Haastateltava 26, äiti, 33-vuotias, lapsia 3)

Kumpikaan perheen vanhemmista ei joutunut lomautetuksi ja lapsenhoito kotona järjestyi hyvin, sillä äiti työskenteli perhepäivähoitajana. Heidän elämänsä jatkui haastattelun mukaan melko samanlaisena, mutta äidin henkinen hyvinvointi horjui. Hän kuvaili koko haastattelun ajan olevansa stressaantunut ja alkuun hysterinen. Lisäksi äiti kertoi hoitavansa kaikki kotityöt yksin ja olevansa väsynyt siihen. Hänellä oli aikaisemmin todettu uupumus työn takia ja nyt oireet olivat palaamassa koronan aiheuttamien muutosten takia. Äiti ei

kokenut sairausloman hakemisesta olevan hyötyä, sillä hän joutuisi kuitenkin hoitamaan lapset ja kodin.

6.2.3 Varhaiskasvatuksen tuki

Haastatteluissa kartoitettiin varhaiskasvatuksen yhteydenpitoa ja laatua perheisiin. Tulokset vaihtelivat laidasta laitaan. Näyttää siltä, että vanhemmilla oli erilaisia käsityksiä siitä, millainen yhteydenpito oli riittävää. Tyypillisin vastaus oli, että yhteydenpito oli vähäistä, mutta perhe ei kaivannut sitä lisääkään. Syyksi mainittiin muun muassa se, että varhaiskasvatuksen työntekijät jo varmasti nyt tekivät parhaansa.

Varhaiskasvatuksen yhteydenpito vaihteli laajasti. Jotkut haastateltavat kertoivat, että yhteydenpitoa ei ollut ollenkaan sinä aikana, kun lapset olivat kotona.

No ei mitään. Ei mitään, sanotaan näin. Se katkes täysin joo. (Haastateltava 26, äiti, 33-vuotias, lapsia 3)

Toiset taas kertoivat, että päiväkodista tuli viikoittain erilaisia tehtäväideoita, vanhempien WhatsApp-ryhmä oli aktiivinen ja päiväkodista soitettiin puheluita kotiin. Toisaalla erään kaupungin päiväkodissa oli tarkoitus pitää vanhempien kesken Teams-palaveri, mutta se ei koskaan toteutunut. Vanhemman kertoman mukaan yhteydenpito jäi WhatsApp-ryhmän varaan, johon vanhemmat laittoivat kuvia lastensa tekemistä piirustuksista. Jotkut vanhemmat kertoivat, että varhaiskasvatuksesta oli soitettu kerran kotiin tai sieltä oli lähetetty joitakin tiedotteita yleisesti kaikille, mutta henkilökohtainen apu ja yhteydenpito oli ollut todella vähäistä.

Internet ja nykyiset atk-aidot mahdollistivat laadukkaan yhteydenpidon, jos niitä osattiin hyödyntää. Usein päiväkodin työntekijät nauhoittivat videoiden muodossa tehtäviä kotiin. Myös joissakin perheissä pidetyt Teams-kokoukset auttoivat perheiden ja varhaiskasvatuksen yhteydenpidossa. Kun varhaiskasvatuksen yhteydenpito oli onnistunut, siitä oli suuri apu myös perheen henkisen jaksamisen kanssa, sillä usean perheen tukiverkosto kapeni koronan aikana, sillä esimerkiksi isovanhempia he eivät mielellään tavanneet tartuntariskin takia. Eräs vanhempi kertoi, että heillä oli hyvät välit päiväkotiin ja

ihan päivittäin pystyivät jakamaan ajatuksia omasta jaksamisesta ja lasten kuulumisista.

Et ihan korvaamaton apu, kyllä että tota, ei oltais kyllä muuten selvitty ja jaksettu ilman sitä. Että kyllä se on semmoinen tosi, tosi iso tuki --et siellä pysty sitte jakamaan ihan jo, tällasia niinku omiakin jaksamisia ja fiiliksiä ja, ja lasten kuulumisia vaihdellaan joka päivä. (Haastateltava 16, äiti, 31-vuotias, lapsia 3)

Päiväkodin tuella oli äidin mukaan korvaamaton apu ja aineistossa yleisesti henkinen tuki koettiin kaikkein parhaimmaksi. Päiväkodin työntekijät eivät ainoastaan auttaneet lastenhoidon ja -kasvatuksen kanssa, vaan olivat perheen vanhemmille myös vertaistuki vaikeassa ja epäselvässä maailmantilanteessa.

Ne perheet, joiden kohdalla yhteydenpito ei ollut laadukasta, kokivat varhaiskasvatuksen laadun heikenneen. Yhteydenpitoa ei ollut siirretty Internetiin tai puhelimeen, vaan päinvastoin sitä oli karsittu vanhempainilloista ja tapahtumista. Yksi haastateltava vanhempi kertoikin, että olisi toivonut kanssakäymisen siirtyneen verkkoon, jotta vertaistuki oli toteutunut. Hän pohti kuitenkin sitä, että työntekijöiden osaaminen olisi kaivannut päivittämistä ja etäyhteydenpidon onnistuminen lisää resursseja ja koulutusta.

Sit kun meillä oli tää VaSu-keskustelu niin sen piti olla siellä Teamsissa mut sit ei se lastentarhanopettaja sit loppujen lopuks osannu käyttää sitä Teamsia että, ei se sit niinku onnistunu et sit me soitettiin puhelimella se -- mä aattelin et ois tarvinnu lisä-, varmaan koulutusta ja resursseja niinku, varhaiskasvatukseen näitten hommien hoitoon. (Haastateltava 17, äiti, 42-vuotias, lapsia 1)

Yhteydenpidon lisäksi varhaiskasvatuksen laatu vaihteli pahimpana korona-aikana keväällä 2020. Eräs perhe kertoi olleensa aikaisemmin hyvin tyytyväinen varhaiskasvatuksen laatuun, mutta koronapandemia toi päiväkotiin paljon sijaisia ja pätevistä henkilökunnasta alkoi olla pulaa. Se taas heijastui lapsiin ja alkoi näkyä kotona aggressiivisuutena, kuten lyömisenä. Vanhemmat kertoivat ymmärtävänsä kuitenkin tilanteen ja syyttivät tilanteesta pikemmin hallintoa ja johtoa kuin työntekijöitä. Eräs perhe oli nihkeissä väleissä päiväkodin kanssa, sillä päiväkotieivät olisi halunnut ottaa perheen lasta hoitoon. Vanhemmat pääsääntöisesti hoitivat häntä kotona, mutta välillä töiden takia oli menoja ja lapsi oli saatava päiväkotiin.

Ja se jännitti jotenki ihan hirveesti ja sit se niinku se romautti sen niinku kokonaan sen korttitalon siinä että, et mul meni niinku ihan tunteisiin -- vanhemmat soittaa ja pyytää et voiko lapsi tulla hoitoon ja te sanotte et no ei nyt oikein niin tajuutteks te mitä te niinku pahimmillaan voitte aiheuttaa siellä perheessä. (Haastateltava 3, äiti, 39-vuotias, lapsia 2)

Haastateltavan mukaan tämä aiheutti eriarvoisuutta perheissä, varsinkin kun kieltävää päätöstä päiväkotiin tulemisesta ei perusteltu mitenkään. Päiväkodit erosivatkin vanhempien mukaan siinä, kuinka mielellään he ottivat vastaan lapsia. Joistakin päiväkodeista tuli kehotuksia pitää lapsi mahdollisuuksien mukaan kotona. Toiset vanhemmat taas kertoivat, että päiväkodista saatettiin jopa soittaa ja kertoa, että lapset ovat tervetulleita matalalla kynnyksellä.

Alueellisista eroista huolimatta vanhemmat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä varhaiskasvatuksen yhteydenpitoon ja laatuun. He osoittivat myötätuntoa vaikeina aikoina ja ymmärsivät, että varhaiskasvatuksen työntekijät olivat uudenlaisessa tiukassa tilanteessa ja yhteydenpito ei välttämättä toiminut halutusti. Monet oppivat arvostamaan varhaiskasvatusta koronasulkujen aikana, kun joutuivat itse kasvattamaan lasta kotona. He huomasivat, etteivät omien töiden ohella pystyneet antamaan lapselle samaa kasvatusta ja koulutusta kuin päiväkodissa työntekijät antaisivat. Haastatteluissa mainittiin se, että vanhempi ajatteli nykyisin päiväkodin olevan lasta varten, eikä vanhemman työssä käymistä varten. Osa oli jopa antanut positiivista palautetta ja kiitosta päiväkodille koronakevään 2020 jälkeen ja kertonut arvostavansa heidän työtään paljon.

6.2.4 Sukupuolten välinen tasa-arvo lasten- ja kodinhoidossa

Vanhemmista monet kokivat, että he huolehtivat puolisonsa kanssa kotitöistä tasa-arvoisesti. Osa vanhemmista myönsi, että töiden jaossa oli epätasa-arvoa, mutta olivat siitä huolimatta tyytyväisiä tilanteeseen ja perustelivat sitä muun muassa sillä, että työskennellessään kotoa käsin töiden ohessa oli helppo laittaa ruokaa ja siivota. Moni oli sitä mieltä, että kotona työskentelevän tai opiskelevan puolison piti olla enemmän vastuussa kotitöistä. Eräs vanhempi myönsi, että päävastuu kodinhoidosta ja muista asioista jäi kokonaan hänelle. Hän oli saanut tilanteesta monia huomautuksia ystäviltään, jotka olivat huolissaan äidin ”yksinhuoltajan” roolista.

Mun aika monetkin ystävät on täs niin ku ollu silleen et, että jaa jaa, kuulostaa että olet yksinhuoltaja. -- Niin kyl se varmaan sit päävastuu niin ku on sit mulla. Asioiden

hoitamisessa. Ja siitä ei nyt oo mitenkään erityisesti sovittu mutta niin se vaan niin ku käytännössä menee. (Haastateltava 1, äiti, 47-vuotias, lapsia 2)

Eräs toinen haastateltava perheenäiti kertoi, että jäädessään vanhempainvapaalle samaan aikaan päiväkotien sulkeutuessa, hän jäi lastenhoitajaksi kotiin ja koki sen erittäin rankkana ison raskausmahansa kanssa. Haastattelussa hän kertoi, että ennen koronaa hän jakoi kotityöt ja lastenhoidon tasaisemmin miehensä kanssa, mutta tällä hetkellä mies teki paljon töitä ja ei siksi osallistunut lastenhoitoon. Haastateltava kuvaili tätä ajanjaksoa sanoilla ”tosi rankkaa” ja kertoi ottaneensa selviytymisasenteen, koska tilanteessa ei voinut muuta. Puheenvuoron edetessä hän alkoi kuitenkin kallistua siihen suuntaan, että lastenhoitaminen yksin olikin hänen oma valintansa. Hän oikeutti erilaisilla syillä kotona olonsa.

Mieluummin niinku, vaikka se on rankkaa niin jään, jään kotiin kuin että mä stressaisin sitä mahollisesta altistumisesta ja, ja että ei voi nähdä isovanhempia. (Haastateltava 2, äiti, 39-vuotias, lapsia 2)

Myöhemmin haastattelussa tuli ilmi, että nainen oli alkanut kärsiä raskauden aikana pahoinvoinnista ja silloin mies oli tullut apuun ja jäänyt melkein kuukaudeksi lapsen kanssa kotiin.

Myös muutama muu naispuoleisista haastateltavista tunnisti epätasa-arvoisen asemansa ja selittivät sitä esimerkiksi naisen rooliin kuuluvana osana, niin kuin seuraavasta katkelmasta tulee ilmi.

Aika pitkälle on samat rutiinit kotona kotona. Että ehkä se on aina tää naisen rooli että vähän enemmän niitä kotitöitä siunaantuu mulle [naurahtaa]. Mutta että ihan ihan perinteisellä kaavalla tässä on nyt edetty että. (Haastateltava 29, äiti, 44-vuotias, lapsia 1)

Toinen haastateltava äiti kertoi, että mies ansaitsee rahaa enemmän, joten sen takia kodinhoitovastuu jää äidille. Hän myös kertoi, että hän otti suuremman vastuun kotitöistä, koska on tottunut asiaan. Puheenvuoro jatkui sillä, että äiti mainitsi heidän olevan mielestään tasa-arvoisessa asemassa, koska molemmat osapuolet olivat tyytyväisiä tilanteeseen.

Jotkut vanhemmat olivat ennen koronapandemiaa jakaneet kotityöt ja lastenhoidon tasaisemmin, mutta pandemian alkaessa vastuu oli jäänyt enemmän naiselle. Eräs haastateltava kertoi, että alkuun keväällä mies oli joutanut paljon omista töistään ja osallistunut kotitöihin ja lastenhoitoon. Haastateltava kuitenkin kertoi, että joulukuussa tämä yhteinen lastenhoitopäätös oli kateissa ja hän joutui

hoitamaan lapset yksin. Se vaikutti hänen jaksamiseensa, koska vapaa-aikaa ei juurikaan ollut. Myöskään harrastuksille ei ollut aikaa. Haastateltava perusteli tätä sillä, että miehen työssäkäynti oli tärkeämpää kuin hänen opintonsa. Koska haastateltava oli ollut paljon lasten kanssa kotona, hän kertoi, ettei isä ollut enää perheen asioista perillä, joten äidin oli helpompi hoitaa ne. Vastapainona äidin ja kohdelapsen suhde syventyi yhdessäolon aikana. Seuraavassa katkelmassa äiti kuvailee, miten vastuu lastenhoidosta jäi hänelle.

Mä tiedä et edes tietääks [lapsen isä] miten ne varataan ne lääkäriajat. Siis että. Ja sit toisaalta, musta tuntuu että se on niinkun, lapsillekin et jos on lääkäri niin sitten se on kivempi että mä oon siellä, en mä tiedä miks mä noin aattelen mutta. Varmaan koska mä oon aina tehny sitä. (Haastateltava 4, äiti, 43-vuotias, lapsia 2)

Tilanne siis äidin mukaan ajautui siihen, että lastenhoito jäi hänen tehtäväkseen. Kun mies ei osallistunut siihen, äiti ei jaksanut enää opastaa isää vaan huolehti asioista mieluummin itse. Täten isä oli entistä vähemmän perillä lastenhoidollisista asioista.

Muutammat vanhemmat kertoivat, että he jakavat kotityöt ja lastenhoidon tasaisesti puolisonsa kanssa, eikä korona tuonut siihen muutoksia, kuten esimerkiksi pienen lapsen äiti kuvailee.

Ja sanoisin että ei oo vaikuttanu mitenkään. Et me jaetaan tosi tasaisesti niin kotityöt kun lasten kanssa oleminen. -- Että että tota ehkä nyt sillain et kummallakin on se lisääntyny siinä mielessä että sitä ruuanlaitto on aika paljon enemmän. (Haastateltava 25, äiti, 39-vuotias, lapsia 2)

Näissä tilanteissa molemmat vanhemmista työskentelivät kotoa käsin. He usein mainitsivat, että kotitöiden määrä lisääntyi, mutta sitä tuli lisää tasaisesti molemmille.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää koronapandemian vaikutuksia lasten ja arkeen ja hyvinvointiin. Lisäksi tutkittiin koronapandemian vaikutuksia perheiden arkeen ja hyvinvointiin niissä perheissä, missä lapset asuivat. Esiin nousi erilaisia arkeen liittyviä kategorioita, joihin poikkeusaika oli vaikuttanut. Nämä kaikki kategoriat vaikuttivat myös lasten ja perheiden hyvinvointiin kokonaisvaltaisesti. Tämä tutkimus osoitti, että osallistuneet perheet ja lapset olivat selviytyneet koronapandemian aiheuttamista muutoksista pääsääntöisesti hyvin.

Perheen lapsista melkein kaikki olivat maaliskuusta 2020 lähtien kaksi kuukautta pois varhaiskasvatuksesta eduskunnan suositusten mukaisesti. Tulosten mukaan lapset kaipasivat eniten kavereitaan, varsinkin jos heillä ei ollut leikkikaveria kotona tai naapurustossa. Joillekin lapsille päiväkodin melusta pois pääsy oli tarpeen, jotkut oireilivat kotona olemista ja arjen muuttumisesta ja näyttivät sen esimerkiksi aggressiivisuutena. Jotkut lapsista kuormittuivat pandemian uutisoinnista ja tietomäärästä, mutta toisten psyykinen itsesääätely oli vahvempi, ja he eivät stressaantuneet uutisten ja tartuntalukujen näkemisestä.

Tulosten mukaan vanhemmilla oli mahdollisesti vaikutus lasten itsesääteilyyn. Samankaltaisia tuloksia on saatu aikaisemminkin (Prime ym., 2020; Spinelli ym., 2020). Tämän tutkimuksen mukaan näyttää siltä, että stressaantuneiden vanhempien lapset olivat myös stressaantuneita. Muutoin vanhemmat kertoivat lasten suhteutuneen hyvin ymmärtäväisesti esimerkiksi harrastusten ja vapaa-ajan aktiviteettien vähenemiseen tai poisjäämiseen. Eniten stressiä vanhemmille aiheutti työn ja perheen yhteensovittaminen. Usea vanhempi työskenteli kotoa käsin ja yritti sovittaa siihen kodin- ja lastenhoidon. Vanhemmat tekivät erilaisia ratkaisuja tilanteen parantamiseksi, esimerkiksi vuorottelivat työntekoa ja lastenhoitoa tai keskeyttivät opintonsa pahimpien koronarajoitusten ajaksi. Vanhemmat kokivat vapaa-ajan ja työn rajan

hämärtyneen. Samankaltaisia tuloksia ovat saaneet Salin ja kumppanit (2021). Positiivisia seurauksia kotona olemisesta oli yhteisen ajan lisääntyminen, mutta joidenkin kodissa yhteinen aika oli liikaa ja riidat lisääntyivät. Aikaisempien tutkimusten mukaan perheen ja työn yhteensovittaminen koronapandemian aikana ajoi vanhempia jopa laiminlyömään lapsiaan tai käyttämään päihteitä väärin. Se nosti esiin pelon pahoinvoinnin lisääntymisestä. (Hakulinen ym., 2020.) Tässä tutkimuksessa ei noussut esiin tämänkaltaisia tuloksia.

Kodinhoito jäi usein sen vanhemman harteille, joka työskenteli tai opiskeli kotona. Närvin ja Lammi-Taskulan (2021) mukaan poikkeusaikana muutokset kodinhoidossa olivat pieniä, mutta se painottui enemmän kotona olevalle puolisolle. Poikkeusajan jälkeen tilanne tasaantui. Tässä tutkimuksessa perheiden välillä näkyi aikaisempia tutkimuksia enemmän sukupuolittunutta työnjakoa. Vanhempien välillä näkyi epätasa-arvoisuutta kodin- ja lastenhoidon jakamisessa, mutta melkein kaikki ilmaisivat olevansa tyytyväisiä tilanteeseen. Varhaiskasvatuksen apu vaihteli alueittain. Joissain paikoissa yhteydenpito oli viikoittaista ja henkilökohtaisen avun koettiin parantavan henkistä hyvinvointia. Pahimmillaan yhteydenpito katkesi kokonaan.

Aikaisempien tutkimusten mukaan koronapandemia luo taloudellista epävarmuutta ympäri maailmaa ja perheissä se näkyy toimeentulovaikeuksina (Prime ym., 2020). Kriisi on aiheuttanut lomautuksia, irtisanomisia ja ongelmia yrittäjille. Nämä vaikeudet saattavat heijastua vanhempien kautta myös perheen lapsiin. (Valtioneuvosto, 2021:2; Hakulinen ym., 2020.) Tässä tutkimuksessa kukaan haastateltavista ei kertonut toimeentulovaikeuksistaan, vaikka niitä kysyttiin jokaisessa haastattelussa. Joidenkin kohdalle oli sattunut lomautuksia tai töiden vähenemistä, mutta se ei ollut vaarantanut heidän talouttaan. Jotkut kertoivat koronan vaikuttaneen jopa positiivisesti, sillä autolla ajo oli vähentynyt ja se säästi hieman rahaa. Myös suunnitellut kauppaostokset koettiin taloudellisesti kannattavaksi.

Sosioekonomisella asemalla on yhteys terveyteen ja hyvinvointiin (esim. Jaakkola, 2020). Tutkimukseni kaikki vanhemmat olivat joko mukana työelämässä tai opiskelivat tutkintoa. He olivat iältään työikäisiä aikuisia. Jos

aineistossa olisi ollut mukana matalamman sosioekonomisen luokan edustajia, heidän kohdallaan tulokset ja tarvittavat toimenpiteet olisivat saattaneet olla hyvin erilaisia. Vakaa työtilanne ja toimeentulo voi olla yksi syy siihen, että kukaan haastatelluista vanhemmista ei kokenut taloudellisia vaikeuksia koronapandemian aikana. Toinen mahdollinen syy voi olla se, että taloudellisen tilanteen jakaminen ulkopuoliselle haastattelijalle voi olla joillekin ihmisille hankala asia ja jopa tabu. On mahdollista, että haastateltavat eivät tarkoituksella halunneet avata perheensä taloudellista tilannetta, vaikka se olisikin ollut sillä hetkellä hankala koronapandemian takia. Monen vastaus kysymykseen koronan vaikutuksesta taloudelliseen tilanteeseen oli lyhyt "ei", josta ei syntynyt lisäkysymyksiä ja aiheen käsittely jäi siihen.

Suurella osalla haastateltavista vanhemmista ainakin perheen toisella oli mahdollisuus etätyöhön, joten koronapandemian rajoitukset eivät vaarantaneet heidän työpaikkaansa, vaan työntekoa jatkettiin kotoa käsin. He, jotka joutuivat lomautetuiksi, eivät ajautuneet taloudelliseen ahdinkoon. Aikaisempien tutkimusten mukaan etätyönteko voi parantaa työhyvinvointia oikein toteutettuna. Esimerkiksi Haapakosken ja kumppanien (2020) mukaan etätyö tarjoaa mahdollisuuksia, mutta saattaa myös epäonnistuessaan tuottaa haittaa. Sujuva työnteko vaatii sopivat olosuhteet ja tukevan työyhteisön (Ojala & Ahonen, 2003, s.16). Nykyisin työyhteisöissä halutaan panostaa henkiseen hyvinvointiin (Ojala & Ahonen, 2003, s. 16), joten etätyömahdollisuuden jääminen on todennäköistä. Vaikka työkavereiden ja oman tiimin näkemistä kaivattiin tulosten mukaan, osa silti taipui siihen suuntaan, että etätyömahdollisuus tulisi suoda heille myös tulevaisuudessa. Jotkut vanhemmista pitivät etätyöskentelystä, varsinkin, jos lapsi oli työpäivän ajan päivähoidossa. He kokivat sillä olevan positiivisia vaikutuksia ja se lisäsi heidän valinnanmahdollisuuttaan.

Lasten toimijuutta on korostettu lapsuudentutkimuksessa, joka oli yksi osa tämän tutkimuksen teoriataustaa. Lasten toimijuus vahvistuu, kun he itse saavat vaikuttaa elämäänsä ja tehdä päätöksiä (esim. Stenvall, 2018, s. 15). Muutama vanhempi aineistossa kertoi, että tuntui epäreilulta rajata lasten elämää ja eräs

kuvailikin tätä sanoilla ”aikuisten määräysvalta”. Tämä vanhempi koki huonoa omatuntoa siitä, että hänen sääntönsä eivät aina olleet loogisia, sillä hän itsekin yritti tasapainotella valtion antamien määräysten kanssa. Lapset myös helposti huomasivat nämä epäkohdat ja ihmettelivät, miksi päiväkodissa saa tavata kavereita, mutta heitä ei saa kutsua omaan kotiin syntymäpäiville. Kuten tutkimuksen teoriataustassa kerrottiin, lapsuudentutkimuksen kentällä lapsi halutaan nähdä mahdollisimman tasa-arvoisena toimijana ja osallisena aikuiseen nähden (Väliavaara, 2008, s. 78-79). Aallon ja muiden (2011) mukaan lapsella on kuitenkin oikeus myös suojeluun. Vaikka lapsilla olisi mahdollisuus itse rakentaa omaa arkea, siihen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset tapahtumat ja rakenteet (Helavirta, 2011. s 33), kuten tässä tapauksessa koronavirus ja sen aiheuttamat poikkeusolot. Kuten esimerkiksi Kallisen ja muiden (2021) tutkimuksessa todettiin, lapset pitivät päätöksentekoaan tärkeänä, mutta sitä mahdollisuutta käytettiin vähän. Tässä tutkimuksessa kukaan haastateltavista ei tuonut ilmi sitä, että olisi antanut lapselleen päätöksentekovaltaa kotona. Toisaalta sitä ei kysytytkään haastattelurungossa. Joidenkin lasten kohdalla päätöksentekovallan voidaan nähdä toteutuneen epäsuorasti, kun he alkoivat oireilemaan kotona olosta ja täten vanhemmat päättivät viedä lapsen päivähoitoon suosituksista huolimatta. Voidaan siis sanoa, että muutama vanhemmista tunnisti lasten toimijuuden rajaamisen, mutta suurin osa ei kiinnittänyt siihen huomiota haastatteluissa.

7.2 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimuskysymyksissä ei käsitelty, millaisen rakenteen vanhempien kertomukset koronapandemiasta saivat ja miten kerronta muuttui puhuttaessa kauemmasta menneisyydestä tai lähimenneisyydestä. Nostan asian pohdinnan yhteydessä esiin, sillä mielenkiintoista oli, että monet vanhemmista kertoivat ensin, että koronapandemia ei ole vaikuttanut heidän arkeensa millään tavoin. Sen jälkeen haastattelun edetessä tuli kuitenkin ilmi koronaan liittyviä ja arkeen vaikuttaneita asioita. Aikaa saatettiin kuvata stressaavaksi ja kertoa jopa

uupumusoireista. Monet mainitsivat harrastusten loppumisen, kotitöiden lisääntymisen lasten ollessa kotona, etätyöskentelyn ja henkiset vaikutukset esimerkiksi stressin lisääntymisen tai tietämättömyyden tunteen. Tämä liittyy siihen, mihin vanhemmat vertasivat itseään. Samankaltaisia tuloksia on saanut myös Paju (2020) tutkimuksessaan, jossa totesi koronan vaikuttaneen perheisiin negatiivisesti, mutta negatiivisen tulkinta vaihteli. Tässä tutkimuksessa monet mahdollisesti mielsivät olevansa joihinkin muihin nähden niin hyvässä tilanteessa, että mikään ei heidän elämässään ollut muuttunut. Selitys saattaa löytyä myös ihmismielestä. Haastattelurunko oli narratiivisorientoitunut. Moni haastateltava myönsi, että pahimpien koronasulkujen mentyä ohi, menneisyyttä oli vaikea tarkastella neutraalisti, vaan se muuttui enemmän positiivissävytteiseksi. Kun ensin haastattelussa kartoitettiin mennyttä kevättä, vanhempien mielessä olivat hyvät hetket ja onnistumiset. Kuitenkin haastattelun edetessä yksityiskohtiin ja lähemmäs nykyhetkeä, vanhemmat alkoivat löytää monia erilaisia negatiivisia asioita, kuten uupumusta, ylityöllistämistä ja sosiaalisten suhteiden rajoittumista. Kiinnostava jatkotutkimuksenaihe voisikin olla pandemian vaikutukset perheiden henkiseen hyvinvointiin. Karkeasti tämän tutkimuksen tulosten mukaan vaikuttaa siltä, että konkreettisista muutoksista puhuttaessa perheet kertoivat, ettei koronapandemia ole juuri muuttanut heidän elämäänsä. Kun keskustelussa tuli esiin stressi ja henkinen hyvinvointi, vanhemmat kertoivat paljon negatiivisia vaikutuksia.

Toisille perheille korona-aika ja sen tuomat rajoitukset olivat rankkoja, toiset taas sopeutuivat tilanteeseen ja osasivat löytää siitä positiivisia puolia. Ensisijaisesti kokemukseen vaikuttivat lastenhoitojärjestelyt ja oman työn yhdistäminen sekä puolison apu kodin- ja lastenhoidossa. Sen lisäksi ihmisen oma psyykinen itsesäätely on yhteydessä kokemukseen. Tämän tutkimusten tulosten mukaan vaikuttaa myös siltä, että vanhempien stressitaso oli yhteydessä lapsen kokemukseen. Jos vanhemmat olivat kovin peloissaan koronapandemian vaikutuksista ja stressaantuneita muuttuneesta elämästä, lapsi oireili myös. Jos vanhemmat taas näkivät positiivisia puolia rajoituksissa, esimerkiksi perheen keskeisen ajan lisääntymisen, lapsikin suhtautui kokemukseen paremmin.

Stressi vaikuttaa lasten hyvinvointiin negatiivisesti, joten tärkeänä jatkotutkimusaiheena olisi selvittää näiden kahden asian yhteyttä paremmin ja miettiä ratkaisuja, miten vanhempien stressiä voisi lievittää tai miten lapsia voisi suojella haitalliselta stressiltä. Tämän tutkimuksen perusteella ei voida sanoa enempää lasten kokemuksista, sillä se vaatisi tutkimusaineistoa lasten kertomana ja useita haastattelu- tai mittauskertoja, jotta lasten kokemuksia varhaiskasvatuksen keskeytymisestä, kotona olemisesta ja varhaiskasvatukseen palaamisesta voitaisiin tutkia kokonaisvaltaisesti.

Tässä tutkimuksessa vanhemmat kokivat olevansa vastuussa sääntöjen ja arkirytmien luomisesta, eikä sitä juurikaan kyseenalaistettu tai siitä poikettu. Haastatteluissa tuli ilmi, että vanhemmat olivat huolehtineet lapsiensa koulunkäynnistä ja varhaiskasvatuksesta kotona. Moni oli tehnyt omia tehtäviä lapsille ja keksi tekemistä päivien ajaksi. He olivat järjestäneet elämänsä niin, että joku oli lastenhoitajana aina kotona, joko etätöiden ohessa tai töiden ulkopuolelle. Kaikki vanhemmat kertoivat olleensa päiväkotiin yhteydessä, jos sieltä oltiin yhteydessä kotiin. Kukaan ei kertonut, että olisi jättänyt vastaamatta päiväkodista tuleviin puheluihin tai jättänyt lukematta sieltä tulevia tiedotteita. Päinvastoin varhaiskasvatuksen apu ja tuki koettiin positiiviseksi. Lisäksi vanhemmat keksivät lapsilleen paljon korvaavaa tekemistä, kun yleiset tilat olivat suljettuna ja kavereita ei voinut tavata samalla tavalla. Useilla vanhemmilla oli mahdollisuus työpäivän aikana leikittää lapsia ja työpäivän jälkeen tai sen ohessa lähteä retkeille tai ulkoilemaan koko perheen kesken. Näiden tulkintojen jälkeen voidaan sanoa, että tutkimuksen vanhemmat huolehtivat lastensa varhaiskasvatuksesta ja hyvinvoinnista, kuten pyykinpesusta, ulkoilusta ja ravinnosta hyvin. Entä ne lapset, joista ei kotona huolehdittu ja kukaan ei tavoittanut heitä koronasulkujen aikana? Jatkotutkimuksena tämän tutkimuksen ideaa voisi soveltaa yhteiskunnan eri sosiaaliluokkiin ja ammatteihin ja tutkia, millaisia eroja niiden perheiden arjesta löytyy. Haasteena tässä toki olisi vanhempien tavoittaminen, jos perhe jo nyt jäi tavoittamattomiin koronarajoitusten aikana.

Valmis aineisto ei antanut periksi siinä, että lasten arjen kokemuksia olisi voitu kysyä lapsilta itseltään. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on mahdollisimman paljon tuoda lasten kokemuksia esiin, mutta asiaa on tutkittu kysymällä siitä vanhemmilta. Eniten arvokasta tietoa omasta arjestaan osaisivat kertoa lapset itse ja jatkotutkimusaiheena olisikin tutkia lasten arjen hyvinvointia nimenomaan heidän omien haastattelujensa pohjalta. Tämän tutkimuksen aineisto oli myös toisella tapaa rajallinen, sillä kyseessä oli pitkittäistutkimuksen yksi haastatteluaineisto. Mielenkiintoista olisi tulevaisuudessa tutkia, miten koronapandemian aika ja rajoitukset ovat vaikuttaneet sekä perheisiin että lapsiin ja heidän hyvinvointiinsa. Aikaisemmissa tutkimuksissa on saatu viitteitä siitä, että koronapandemian vaikutukset tulevat näkyviin vasta vuosien päästä (Hallamaa, 2020, s. 17; Prime ym., 2020). Ongelmien pelätään kasaantuvan heikommassa asemalla olevien päälle ja sen lisäävän eriarvoisuutta (Hallamaa, 2020, s. 17; Kestilä ym., 2020).

7.3 Tutkimuksen arviointi

Tämän tutkimuksen osallistajat valittiin ympäri Suomen erilaisista kunnista. Kunnat erosivat toisistaan väestömäärältään, taloudelliselta tilanteeltaan ja elinkeinorakenteeltaan. Kunnat edustivat sekä kaupunkimaisia kuntia, taajaan asuttuja kuntia että maaseutumaisia kuntia. (Eerola ym., 2022, s. 12.) Se toi aineistoon enemmän vaihtelevuutta, sillä tutkittavat eivät valikoituneet esimerkiksi haastateltavien omasta lähipiiristä. Haastatteluita kertyi 32 kappaletta, joka on riittävä määrä laadulliseen tutkimukseen. Haastatteluiden runko oli puolistrukturoitu, jolloin halutut teemat saatiin käytyä läpi, mutta haastatteluissa oli myös mahdollisuus poiketa aiheesta tarpeen tullen. Täten haastattelu antoi vapautta haastateltavalle, eikä rajoittanut hänen puheenaiheitaan liikaa.

Tulee aina muistaa, että myös haastattelututkimuksella on omat rajoituksensa, sillä haastattelijalla on vaikutus haastattelun kulkuun (Grönfors, 2011, s. 5). Haastatteluissa esiintyi kaksi kysymystä, joihin haastateltavat

vanhemmat usein vastasivat lyhyesti. Ensimmäinen niistä koski taloudellisen tilanteen muutosta ja toinen muutoksia kotitöiden jakamisessa. Useammassa haastattelussa vanhempi vastasi näihin kysymyksiin pelkästään sanalla "ei" kysyttäessä, oliko muutoksia ollut. Se ei jätä tutkijalle tulkinnanvaraa tai mahdollisuutta pohtia vastausta. Näissä tapauksissa myöskään haastatteliija ei esittänyt jatkokysymyksiä vaan siirtyi seuraavaan teemaan.

Sain käyttöni valmiin aineiston eli en ole ollut itse tekemisissä tutkittavien kanssa tai osallistunut aineiston keruuseen. Tämä voi olla toisaalta tämän tutkimuksen rajoitus tai etu. Rajoitus syntyy siitä, että aineisto ei ole kerätty tutkimustani varten. Se on osa CHILDCARE-hanketta, joka tutki samoja teemoja, mutta haastatteluissa käytiin läpi myös oman työni kannalta ei-olennaisia asioita. Toisaalta taas joitakin teemoja, jotka ovat mukana tutkimuksessani, käsiteltiin vain lyhyesti haastatteluissa. Valmiin aineiston etu on siinä, että en ole itse pystynyt vaikuttamaan haastatteluihin enkä ole pystynyt muodostamaan mitään suhdetta tutkittaviin tai heidän perheisiinsä. Siten aineistoa pystyy tarkastelemaan neutraalimmin. Grönfors (2011, s. 5) vahvistaa, että kyselylomakkeen laatijalla on usein tutkittavaa kohdetta koskevia ennakkoletuksia, jotka voivat vaikuttaa kysymyksenasetteluun. Tämän tutkimuksen osalta näin on voinut myös käydä, mutta samat ennakkoletukset eivät ole vaikuttaneet enää tulosten analysoinnin vaiheessa, sillä lomakkeen laatija on eri henkilö kuin tämän tutkimuksen tekijä.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan tulosten yleistettävyyttä muissa vastaavissa tutkimustilanteissa (Kylmä & Juvakka, 2012). Haastatteluaineisto ei ollut tarkoituksella painotettu korkeakoulutettuihin vanhempiin, joiden taloudellinen tilanne oli vakaa. Kukaan haastateltavista ei maininnut taloudellisia ongelmia koronapandemian takia. Näiden osallistujien avulla saatiin arvokasta tietoa esimerkiksi siitä, että pandemian taloudellinen vaikutus ei osunut taloudellisesti vakaisiin perheisiin, joissa vanhemmat olivat työelämässä. Tutkimuksen vahvuutena oli se, että tutkittavat asuivat ympäri Suomen. Tuloksia tarkastellessa asuinalueella oli vaikutus esimerkiksi varhaiskasvatukseen tukeen, josta saatiin siten hyvin vaihtelevia tuloksia.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda esiin mahdollisimman paljon koronapandemian vaikutuksia lasten elämään, sillä sen kaltaista tietoa on vähän verrattuna perheiden tai vanhempien kokemuksiin. Vaikka tämänkään tutkimuksen aineistossa ei haastateltu lapsia, tutkimus osoitti sen, että myös lasten äänen kuuleminen on tärkeää, sillä koronapandemian vaikutukset osuivat yhtä lailla heihin. Lisäksi tutkimuksessa todettiin perheen vanhemmilla olevan yhteys lasten stressitasoon ja henkiseen hyvinvointiin. Tämän takia aina perheitä tutkittaessa tulisi ottaa huomioon kaikki perheenjäsenet.

LÄHTEET

- A 1285/2016. Nuorisolaki. 21.12.2016.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki>
- A 410/2015. Kuntalaki. 10.4.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kuntalaki>
- A 517/2007. Lastensuojelulaki. 13.4.2007.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>
- A 628/1998. Perusopetuslaki. 21.8.1998.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>
- A 731/1999. Suomen perustuslaki. 11.6.1999.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>
- Aalto, E., Alasuutari, M., Heino, T., Lamponen, T., & Rutanen, N. (2011). Suojeltu lapsuus? Raportti Lapsuudentutkimuksen päiviltä 2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085388>
- Alanen, L., & Karila, K. (2009). *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Vastapaino.
- Alasuutari, M., Aunola, K., & Sorkkila, M. (2020). Varhaiskasvatuksen yhteydenpito koteihin poikkeustilan aikana suojasi vanhempia uupumukselta. Jyväskylän yliopisto.
<https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2020/05/varhaiskasvatuksen-yhteydenpito-koteihin-poikkeustilan-aikana-suojasi-vanhempia-uupumiselta>
- Amerijckx, G., & Humblet, P. C. (2014). Child well-being: What does it mean?. *Children & Society*, 28(5), 404-415. <https://doi.org/10.1111/chso.12003>
- Auðardóttir, A. M., & Rúðólfsdóttir, A. G. (2021). Chaos ruined the children's sleep, diet and behaviour: Gendered discourses on family life in pandemic times. *Gender, Work & Organization*, 28(51), 168-182.
<https://doi.org/10.1111/gwao.12519>
- Baron, E. J., Goldstein, E. G., & Wallace, C. T. (2020). Suffering in silence: How COVID-19 school closures inhibit the reporting of child maltreatment. *Journal of public economics*, 190(2020), 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104258>
- Bridley, A., & Jordan, S. S. (2012). Child routines moderate daily hassles and children's psychological adjustment. *Children's Health Care*, 41(2), 129-144.
<https://doi.org/10.1080/02739615.2012.657040>

- Daly, M. (2022). The resilience of maternalism in European welfare states. *Contemporary Social Science*, 17(4), 313-325.
<https://doi.org/10.1080/21582041.2022.2061042>
- Dolot, A. (2020). The influence of COVID-19 pandemic on the remote work - an employee perspective. *E-mentor*, 1(83), 35-43.
<https://doi.org/10.15219/em83.1456>
- Dubey, A. D., & Tripathi, S. (2020). Analysing the sentiments towards work-from-home experience during covid-19 pandemic. *Journal of Innovation Management*, 8(1), 13-19. https://doi.org/10.24840/2183-0606_008.001_0003
- Duckett, P., Sixsmith, J., & Kagan, C. (2008). Researching pupil well-being in UK secondary schools: Community psychology and the politics of research. *Childhood*, 15(1), 89-106. <https://doi.org/10.1177/0907568207086838>
- Eduskunta (2020). Valmiuslain käyttöönottoaminen korona-aikana.
https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/valmiuslain-kayttoonottaminen-koronavirustilanteessa.aspx
- Eerola, P., Repo, K., Alasuutari, M., Karila, K., & Lammi-Taskula, J. (2022). *Lastenhoidon ja varhaiskasvatuksen monet polut - Lasten, perheiden ja politiikan näkökulmia*. Gaudeamus.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Garbe, A., Ogurlu, U., Logan, N., & Cook, P. (2020). COVID-19 and Remote Learning: Experiences of Parents with Children during the Pandemic. *American Journal of Qualitative Research*, 4(3), 45-65. <https://doi.org/10.29333/ajqr/8471>
- Gassman-Pines, A., Ananat, E. O., & Fitz-Henley, J. (2020). COVID-19 and parent-child psychological well-being. *Pediatrics*, 146(4), 1-9.
<https://doi.org/10.1542/peds.2020-007294>
- Gayatri, M., & Irawaty, D. K. (2022). Family resilience during COVID-19 pandemic: A literature review. *The Family Journal*, 30(2), 132-138.
<https://doi.org/10.1177/10664807211023875>
- Gittins, D. (1998). Is childhood socially constructed?. Teoksessa Diana Gittins (toim.) *The child in question*, 21-45. Palgrave.
- Grönfors, M. (2011). *Laadullisen tutkimuksen kenttätyömenetelmät*. SoFia-Sosiologi-Filosofiapuvilkka.
- Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A., Vaara, S., Jahnukainen, J., & Varonen, P. (2020). "Pahin syksy ikinä": Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronasyksynä 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 1-60.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140643/URN_ISBN_978-952-343-579-7.pdf
- Hallamaa, J. (2020) Huomioita korona-ajasta. Teoksessa ETENE (toim.): *COVID-19-pandemian eettinen arviointi*. Sosiaali- ja terveysministeriö, 5-26.

https://etene.fi/documents/1429646/44956485/ETENE_Covid-19-epidemian+eettinen+arviointi.pdf

- Heikkinen, H. L. (2001). Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. PS-Kustannus, 116-132.
- Helavirta, S. (2011). *Lapset hyvinvointitiedon tuottajina*. [Väitöskirja, Tampere University Press]. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/66827>
- Hohti, R., & Rajoilla, A. (2013). Lapsuuden rajat. *Duodecim*, 129(23), 2519-2525. <http://www terveystoimi.fi/xmedia/duo/duo11379.pdf>
- Hostinar, C. E., & Gunnar, M. R. (2015). Social support can buffer against stress and shape brain activity. *AJOB neuroscience*, 6(3), 34-42. <https://doi.org/10.1080/21507740.2015.1047054>
- Hurskainen, M., & Rahko, T. (2022). *Ahdistaako korona?* [Opinnäytetyö, Oulun ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202203243932>
- Huuhtanen, P., & Jurvansuu, H. (2006). Etätyö 2000-luvun alun Suomessa. Teoksessa Anna-Maija Lehto, Hanna Sutela & Arto Miettinen (toim.): *Kaikilla mausteilla. Artikkeleita työolotutkimuksesta*. Työmarkkinat, 37-48. <https://www.doria.fi/handle/10024/158866>
- Iivonen, E. (2020). Koronakriisillä on laaja-alaiset vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Teoksessa ETENE (toim.): *COVID-19-pandemian eettinen arviointi*. Sosiaali- ja terveysministeriö, 31-35. https://etene.fi/documents/1429646/44956485/ETENE_Covid-19-epidemian+eettinen+arviointi.pdf
- Jaakkola, V., Suokanerva, M., Tervo, P., & Honkanen, H. (2020). *Sosioekonomisen aseman yhteys lapsiperheiden hyvinvointiin ja terveyteen*. [Opinnäytetyö, Oulun ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202004074648>
- Kallinen, K., Nikupeteri, A., Laitinen, M., Lantela, L., Turunen, T., Nurmi, H., & Leinonen, J. (2021). Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät. *Kasvatus & aika*, 15(2), 4-21. <https://doi.org/10.33350/ka.80332>
- Karila, K. (2016). Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu. Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 2016:6. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf
- Kekkonen, K. (2021). Käsienspesua ja kotona oloa: Kolmasluokkalaisten lasten koronakokemuksia. Teoksessa *Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:3*, 5-41. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-885-1>
- Kestilä, L., Härmä, V., & Rissanen, P. (2020). Covid19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, syksy 2020. Teoksessa Laura Kestilä, Vuokko Härmä & Pekka (toim.): *THL-raportti 14/2020*. Lapsiasiavaltuutettu, 1-150.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140661/URN_ISBN_978-952-343-578-0.pdf

- Korkiamäki, R. (2018). Nuorten vertaissuhteet voimavarana. Tampereen yliopisto, 12-14. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201811062781>
- Kuukka, A., Siippainen, A., & Alasuutari, M. (2022). Lasten näkemyksiä arjestaan ja hyvinvoinnista. Teoksessa Petteri Eerola, Katja Repo, Maarit Alasuutari, Kirsti Karila, & Johanna Lammi-Taskula (toim.): *Lastenhoidon ja varhaiskasvatuksen monet polut - Lasten, perheiden ja politiikan näkökulmia*. Gaudeamus, 225-254.
- Kuusiahho, I. L., Böök, M. L., & Rönkä, A. (2021). Enemmän huolta, vähemmän tukea: yhteisvanhemmuuden ensi askeleet esikoistaan odottavilla vanhemmilla korona-aikana. *Tutkiva Hoitotyö*, 19(2), 20-28. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202109084810>
- Kylmä, J., & Juvakka, T. (2012). 1.-2. painos. *Laadullinen terveystutkimus*. Edita Publishing Oy.
- Lehtinen, A. R. (2000). *Lasten kesken: Lapset toimijoina päiväkodissa* (No. 55). Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47917/3/SoPhi55_978-951-39-6496-2.pdf
- Lintukangas, S., Manninen, M., Mikkola-Montonen, A., Palojoki, P., Partanen, M., & Partanen, R. (2007). *Kouluruokailun käsikirja: Laatuevättä koulutyöhön*. Opetushallitus.
- Loades, M. E., Chatburn, E., Higson-Sweeney, N., Reynolds, S., Shafran, R., Brigden, A., ... & Crawley, E. (2020). Rapid systematic review: the impact of social isolation and loneliness on the mental health of children and adolescents in the context of COVID-19. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 59(11), 1218-1239. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2020.05.009>
- Minkkinen, J. (2015). *Lapsen hyvinvointimalli. Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset alakoulussa*. [Väitöskirja, Tampere University Press]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9822-0>
- Möhring, K., Naumann, E., Reifenscheid, M., Wenz, A., Rettig, T., Krieger, U., ... & Blom, A. G. (2021). The COVID-19 pandemic and subjective well-being: longitudinal evidence on satisfaction with work and family. *European Societies*, 23(1), 601-617. <https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1833066>
- Nicodemo, M., Spreghini, M. R., Manco, M., Wietrzykowska Sforza, R., & Morino, G. (2021). Childhood obesity and COVID-19 lockdown: Remarks on eating habits of patients enrolled in a food-education program. *Nutrients*, 13(2), 383, 3-11. <https://doi.org/10.3390/nu13020383>.
- Nieminen, L. (2010). Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusseura, 25-42. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/lasten_ja_nuorten_tutkimuksen_etiikka_web.pdf#page=26

- Närvi, J., & Lammi-Taskula, J. (2021). Lapsiperheiden hyvinvointi koronapandemian aikana. Osaraportti 3: Vanhempien kokemukset työn ja perheen yhteensovittamisesta ja hoidon jakamisesta. *JYU Reports* (17), 1-45. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2021/11>
- Otala, L., & Ahonen, G. 2003. *Työhyvinvointi tuloksen tekijänä*. WSOY.
- Paju, P. (2020). Paikoiltaan siirretty arki. Koronakriisin vaikutukset lapsiperheiden elämään. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2020, 1-70. <https://www.lskl.fi/julkaisut/paikoiltaan-siirretty-arki-selvitys/>
- Prime, H., Wade, M., & Browne, D. T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist*, 75(5), 631-634. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>
- Puroila, A. M., Estola, E., & Syrjälä, L. (2012). Having, loving, and being: children's narrated well-being in Finnish day care centres. *Early Child Development and Care*, 182(3-4), 345-362. <https://doi.org/10.1080/03004430.2011.646726>
- Ruohomäki, V., Tuomivaara, S., Mattila-Holappa, P., Monni, T. M., Perttula, P., Alanko, T., & Toppinen-Tanner, S. (2020). Etätö koronaepidemian hallitsemisessa sekä vaikutukset työhyvinvointiin ja töiden sujumiseen. *Psykologia*, 55(05), 388-395. <https://elektra.helsinki.fi/se/p/0355-1067/55/5/etatyoko.pdf>
- Salin, M., Kaittä, A., Hakovirta, M. & Anttila, M. (2020). Family Coping Strategies During Finland's COVID-19 Lockdown. *Sustainability*, 12(21), 2-13. <https://doi.org/10.3390/su12219133>
- Salin, M., Otonkorpi-Lehtoranta, K., Hakovirta, M., & Kaittä, A. (2021). Työ- ja perhe-elämän hämärtyvät rajat: suomalaisten äitien työ- ja perhe-elämän rajapintojen hallinnan strategiat korona-arjessa. *Työelämän tutkimus*, 19(4), 570-594. <https://doi.org/10.37455/tt.112501>
- Sarajärvi, A., & Tuomi, J. (2017). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos*. Tammi.
- Schradle, S. B., & Dougher, M. J. (1985). Social support as a mediator of stress: Theoretical and empirical issues. *Clinical Psychology Review*, 5(6), 641-661. [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(85\)90039-X](https://doi.org/10.1016/0272-7358(85)90039-X)
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (22.12.2021). *Valtioneuvoston asetus vapaaehtoisista covid-19-rokotuksista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 ja 3 §:n muuttamisesta* [Muistio]. Valtioneuvosto. https://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/68292325/Muistio_Valtioneuvoston+asetus+vapaaehtoisista+covid-19-rokotuksista.pdf/3348d809-99c2-9884-2b0d-0be8e1fac00c/Muistio_Valtioneuvoston+asetus+vapaaehtoisista+covid-19-rokotuksista.pdf?t=1640153953544
- Soutter, A. K. (2011). What can we learn about wellbeing in school?. *The Journal of Student Wellbeing*, 5(1), 1-21. <https://doi.org/10.21913/JSW.v5i1.729>

- Spinelli, M., Lionetti, F., Pastore, M., & Fasolo, M. (2020). Parents' stress and children's psychological problems in families facing the COVID-19 outbreak in Italy. *Frontiers in psychology*, 11(1713), 1-7.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01713>
- Stenvall, E. (2018). *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä*. [Väitöskirja, Tampere University Press]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0820-9>
- Sulkanen, M., Alasuutari, M., & Saranko, L. (2021). Lapsiperheiden hyvinvointi koronapandemian aikana: Osaraportti 2: Noin viisivuotiaiden hoito- ja varhaiskasvatusjärjestelyt. *JYU Reports*, (9), 1-51.
<https://doi.org/10.17011/jyureports/2021/9>
- Tanskanen, J., Kemppinen, S., Mäkelä, L., Kangas, H., & Pensar, H. (2021). Opetusalan ammattilaisten kokemuksia etätöihin siirtymisestä COVID-19-pandemian vuoksi. Vaasan yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-939-6>
- Thomas, N., Graham, A., Powell, M. A., & Fitzgerald, R. (2016). Conceptualisations of children's wellbeing at school: The contribution of recognition theory. *Childhood*, 23(4), 506-520. <https://doi.org/10.1177/0907568215622802>
- Toppinen-Tanner, S., Laine, M., Olin, N., Törnroos, K., & Viljanen, O. (2018). Työn ja muun elämän yhteensovittaminen - esimiesvalmennus. Työterveyslaitos.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135905/Ty%C3%B6n%20ja%20muun%20el%C3%A4n%20yhteensovittaminen%20esimiesvalmennus.pdf?sequence=3>
- Traunmüller, C., Stefitz, R., Gaisbachgrabner, K., & Schwerdtfeger, A. (2020). Psychological correlates of COVID-19 pandemic in the Austrian population. *BMC Public Health*, 20(1), 1-16. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-09489-5>
- Tähtinen, J., Salmi-Niklander, K., & Tuomaala, S. (2009). Lapsuuden tutkimuksen monet ja monitieteiset kasvot. *Kasvatus & aika*, 3(3).
<https://journal.fi/kasvatusjajaika/article/view/68107>
- Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen (toim.): *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Lapin yliopistokustannus, 64-84. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-940-7>
- UNESCO, Gender equality. (12.12.2022). <https://www.unesco.org/en/gender-equality>
- Unicef. Gender equality. (12.12.2022). <https://www.unicef.org/gender-equality>
- Valkendorff, T. (2022). Lasten kokemuksia koronasta. Teoksessa Marjatta Kekkonen, Mika Gissler, Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.): *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikanaan*. Juvenes Print, 74. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-937-5>

- Valmiuslaki 1552/2011. Valmiuslaki 29.12.2011/1552.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552>
- Valtioneuvosto. (2021:2). Lapset, nuoret ja koronakriisi: Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-674-7>
- Välivaara, C. (2008). Lapsilähtöisiä vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa Jari Ketola (toim.): *Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi*. PS-kustannus, 77-96.
- Willberg, S., Salin, M. & Hakovirta, M. (28.9.2020). Korona-arki ja kotityöt: ruoanlaittoa, erimielisyyksiä ja riman laskemista. *Yhteiskuntapolitiikka-lehti*.
<https://yplehti.fi/blogiarkisto/korona-arki-ja-kotityot-ruoanlaittoa-erimielisyyksia-ja-riman-laskemista/>
- Wong, J. Y. H., Wai, A. K. C., Zhao, S., Yip, F., Lee, J. J., Wong, C. K. H., ... & Lam, T. H. (2020). Association of individual health literacy with preventive behaviours and family well-being during covid-19 pandemic: mediating role of family information sharing. *International journal of environmental research and public health*, 17(23), 8838, 3-10. <https://doi.org/10.3390/ijerph17238838>
- Woodhead, M. (2015). Childhood studies: Past, present and future. Teoksessa Mary Jane Kehily (toim.): *EBOOK: An introduction to childhood studies*. McGraw-Hill Education, 19-33.
- Yerkes, M. A., André, S. C., Besamusca, J. W., Kruijen, P. M., Remery, C. L., van der Zwan, R., ... & Geurts, S. A. (2020). 'Intelligent' lockdown, intelligent effects? Results from a survey on gender (in)equality in paid work, the division of childcare and household work, and quality of life among parents in the Netherlands during the Covid-19 lockdown. *PloS one*, 15(11), 1-23.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0242249>
- Yerkes, M. A., Remery, C., André, S., Salin, M., Hakovirta, M., & van Gerven, M. (2022). Unequal but balanced: Highly educated mothers' perceptions of work-life balance during the COVID-19 lockdown in Finland and the Netherlands. *Journal of European social policy*, 32(4), 376-392.
<https://doi.org/10.1177/09589287221080411>